100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

67

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Mustafa Kemal Atatürk

Numărul 67

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan, American Photo, De Agostini Picture Library

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Mustafa Kemal Atatürk

(1881-1938)

Mustafa Kemal există în două ipostaze. Pe de o parte îl avem pe Mustafa Kemal, omul în carne și oase prezent acum în fața voastră, a cărui existență este efemeră. Pe de altă parte, Mustafa Kemal există în fiecare dintre voi, aceia care sunteți pregătiți să vă răspândiți în cele mai îndepărtate colțuri ale patriei și să diseminați idealurile noastre, idealuri care trebuie la nevoie să fie apărate chiar și cu prețul vieții.

Mustafa Kemal Atatürk

Cine a fost Mustafa Kemal Atatürk?

PROLOG

LA FINELE SECOLULUI AL XIX-LEA, Imperiul Otoman, odată suveran peste teritorii care se întindeau din Orientul Mijlociu până în Europa și Africa, parcurgea o perioadă dezastruoasă. Menținerea autonomiei Turciei, aflată pe punctul de a fi cucerită de puterile europene, a fost posibilă numai mulțumită eforturilor lui Mustafa Kemal Atatürk, strălucit strateg militar și erou al războiului. După câștigarea Războiului de Independență, Kemal a devenit primul președinte al țării. Prin intermediul numeroaselor reforme implementate, a reușit să modernizeze țara și să creeze un stat islamic secular, în care femeile s-au bucurat de drepturi fără precedent.

Totuși, Mustafa Kemal Atatürk a fost un lider autoimpus, ale cărui reforme, pe de o parte primite cu căldură de anumite părți ale populației, au fost profund dezavuate de mulți alții.

În spatele legendei lui Mustafa Kemal Atatürk stă un bărbat al cărui suflet independent a fost înnobilat de un patriotism acerb și de o aplecare deosebită spre operele lui Rousseau. Nu ne rămâne decât să încercăm să descoperim, în retrospectivă, multiplele fațete ale personalității sale.

TABEL CRONOLOGIC

1881	Se naște Mustafa
1890	Tatăl său, Ali Riza Efendi, se stinge din viață
1899	Este admis la Colegiul de Război din Istanbul
1905	Absolvă cursurile Academiei de Război din Istanbul
1907	Se alătură unei mișcări secrete a ofițerilor reformiști, „Vatan ve Hürriyet" (Patrie și libertate)
1908	Contribuie la succesul Revoluției Junilor Turci
1910	Participă la manevrele militare de la Picardie, în Franța
1911	Izbucnește Războiul Italo-Turc
1912	Începe Primul Război Balcanic
1914	Izbucnește Primul Război Mondial
1915	Respinge ofensiva aliată de la Gallipoli
1916	Este trimis pe frontul din Caucaz, unde dă peste cap ofensiva rușilor Se semnează în secret acordul Sykes-Picot
1918	Luptă pe frontul sirian / este forțat să se retragă Turcia semnează Armistițiul de la Mudros
1919	Inițiază și organizează mișcarea națională de rezistență Forțele grecești debarcă în Turcia
1920	Înființează „Marea Adunare Națională din Turcia" Se semnează Tratatul de la Sèvres
1921	Marea Adunare ratifică o nouă constituție
1922	Alungă forțele elene din Anatolia Marea Adunare votează abolirea Sultanatului Otoman
1923	Se ratifică Tratatul de la Lausanne Este proclamată Republica Turcia / Mustafa Kemal este ales președinte Se căsătorește cu Latife Uşaklıgil
1924	Se abolește califatul și se desființează dreptul canonic islamic Este ratificată constituția Turciei
1925	Este înăbușită revolta Șeicului Said / Se interzice Partidul Progresist Republican Intră în vigoare o lege prin care se interzice portul fezului
1928	Se elimină din constituție articolul conform căruia religia de stat este cea musulmană Se introduce un nou alfabet turc, bazat pe cel latin
1930	Se experimentează un sistem pluripartit
1932	Revine la guvernare ca urmare a frământărilor interne
1934	Marea Adunare îi conferă numele „Atatürk" Femeilor turce li se acordă dreptul de vot
1938	Moare în Istanbul la vârsta de 57 de ani

Vremurile turbulente ale eroului care a pus bazele Turciei moderne

Deşi viziunea majorităţii celor care visau la eliberarea Turciei era aceea a unei monarhii constituționale sau a unui stat islamic, Mustafa Kemal Atatürk a depus eforturi susţinute pentru a crea o republică eliberată de orice influenţă monarhică sau religioasă. Să urmărim aşadar firul vieţii sale, presărat cu zbucium, oprelişti şi piedici şi să descoperim cum a fost posibil ca o naţiune ataşată de trecut să îşi regăsească specificul naţional şi să se elibereze în acelaşi timp, îmbrăţişând spiritul modernităţii.

Un copil independent

Se naşte o legendă

CÂNDVA ÎN CURSUL ANULUI 1881, într-o casă cu două etaje, zugrăvită în roz, din Selânic (azi Salonic, Grecia), Ali Rıza Efendi, un funcționar vamal devenit negustor de cherestea, și soția sa, Zübeyde Hanım, au adus pe nume un băiețel pe care l-au botezat Mustafa. Dintre cei cinci copii născuți în familia Efendi, Mustafa și sora sa mai mică, Makbule, au fost singurii care au supraviețuit.

În acele vremuri, nașterile nu se înregistrau în Imperiul Otoman, data exactă a nașterii lui Mustafa fiind prin urmare necunoscută. Confuzia este cauzată de faptul că pe atunci încă nu se folosea calendarul gregorian. Mustafa însuși a fost cel care l-a adoptat mulți ani mai târziu, dar la nașterea sa, în Imperiul Otoman coexistau două sisteme calendaristice diferite, Hijri și Rumî. Întrucât nu există niciun indiciu privind sistemul folosit pentru înregistrarea anului nașterii sale, există diferite teorii cu privire la corespondentul său în calendarul gregorian. Cu toate acestea, mama sa avea să îi povestească lui Mustafa că s-a născut într-o zi de primăvară, iar ulterior a ales simbolic data de 19 mai, aceeași ca și cea a debutului independenței turce.

Indiferent dacă era primăvară sau iarnă pe când se năștea Mustafa, un lucru este sigur: independența Turciei nu se prefigura nicicum la orizont. Deși se confrunta cu prăbușirea internă, cu pierderea teritoriilor în defavoarea puternicilor săi vecini europeni și cu înflorirea naționalismului în rândul popoarelor încorporate în Imperiu, Imperiul Otoman încă mai era suveran peste Nordul Africii, Orientul Mijlociu, inclusiv Peninsula Arabică, cea mai mare

▲ Ipostază a lui Mustafa Kemal în tinerețe. Deși la începuturi a ezitat să se alăture mișcărilor revoluționare, a devenit treptat forța motrice a eliberării Turciei.

Panoramă a orașului Salonic, în zilele noastre, locul de naștere al lui Mustafa

parte a Peninsulei Balcanice și peste jumătate din Grecia zilelor noastre.

Despre Mustafa se spune că era un copil energic și impulsiv, iubit însă la nebunie de mama sa, Zübeyde. Mustafa a devenit treptat un tânăr introspectiv, care prefera singurătatea și independența, în defavoarea petrecerii timpului împreună cu prietenii sau cu sora sa. Nu reacționa bine la auzul părerilor contrare și refuza orice compromis, insistând întotdeauna să meargă pe drumul propriu. Franchețea sa avea să îi cauzeze multe neplăceri în viață, atrăgându-i numeroase dușmănii.

Zübeyde, musulmană convinsă, și-a dorit ca fiul său să studieze Coranul și să îmbrățișeze practicile religioase, în timp ce soțul său, Ali Rıza, a optat mai degrabă pentru o educație contemporană. Cei doi nu au reușit să se pună de acord, astfel că, la împlinirea vârstei de școlarizare, a fost trimis mai întâi la o școală religioasă tradițională, pentru ca la scurt timp să fie transferat la o instituție privată, mai modernă. Această decizie avea să își pună adânc amprenta asupra vieții și carierei viitoare a lui Mustafa, întrucât i-a creat deschiderea pentru suflul contemporaneității. Din păcate, tatăl lui Mustafa nu va apuca să își vadă fiul la cârma unei țări moderne, de el însuși creată.

Perfecțiune în formare

În 1888, Ali Rıza moare, răpus de boală. Zübeyde, care avea să se recăsătorească după câțiva ani, spre nemulțumirea lui Mustafa, a fost obligată să se mute împreună cu copiii la fratele său, în apropiere de Selânic. Pentru o vreme, Mustafa s-a îngrijit cu plăcere de animalele de la fermă, dar Zübeyde, îngrijorată pentru viitorul educației fiului său, a decis să îl trimită înapoi la Selânic pentru a învăța la o școală pregătitoare civilă de stat.

Mustafa însă avea alte planuri. După ce apucase să vadă și să îndrăgească uniformele elegante croite după moda occidentală purtate de cadeții militari din cartier, a decis să studieze la școala militară și a dat examenele de admitere, fără să îi spună mamei sale. Astfel, trecând cu brio testele, obținând la matematică nota maximă, lucru nemaiîntâlnit până atunci, Mustafa își începe în 1893 cariera militară, înscriindu-se la Școala Militară din Selânic.

Aici avea să își dobândească Mustafa al doilea nume. Deși era bun la istorie și la limbi străine, precum franceza, materia în care excela cu adevărat era matematica, astfel că profesorul său de matematică a început curând să îl poreclească „Kemal". Kemal înseamnă „perfecțiune", iar numele nu era folosit doar pentru a îl distinge de profesorul său, numit de asemenea Mustafa, ci și pentru a-i conferi un statut special față de ceilalți elevi din clasă. Cu toate acestea, noul nume nu a avut darul să îi schimbe și personalitatea. Mustafa Kemal și-a continuat existența singuratică, săracă în prieteni.

▲ Palatul Topkapı, timp de mulți ani reședința oficială a sultanilor otomani din Istanbul. Construcția sa a început în anul 1459 la ordinul sultanului Mehmed al II-lea Cuceritorul. Astăzi funcționează ca muzeu al epocii imperiale.

▲ Bancnotă de 1000 de lire turcești noi, cu ilustrația părintelui fondator al Turciei moderne, Mustafa Kemal Atatürk. Devizul a fost introdus provizoriu în ianuarie 2005, înlocuind lira turcească. Ulterior, s-a renunțat la termenul „nouă", moneda folosită în prezent fiind lira turcească.

Din culise

IMPERIUL OTOMAN

Înființat în anul 1299, Imperiul Otoman a devenit o mare putere mondială și un punct important de confluență comercială între Orient și Apus. Condus de o serie de sultani puternici și de mari viziri, a cunoscut culmile gloriei în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, perioadă în care teritoriile sale se întindeau din Anatolia până în Balcani, Orientul Mijlociu și Nordul Africii.

Cu toate acestea, la finele secolului al XVI-lea, Imperiul s-a înscris pe o pantă descendentă. Descoperirea unor rute alternative din Europa către Asia a adus după sine disoluția puterii economice turcești, iar corupția din sânul armatei și a clasei politice a dat naștere unor frământări interne. La sfârșitul secolului al XVI-lea, Imperiul Otoman pierduse deja teritoriile din Europa, în vreme ce conservatorismul religios și intelectual din ce în ce mai strict îngrădea spiritul inovator, fapt care a împiedicat progresul Turciei din punctul de vedere al tehnologiei militare.

Ani de-a rândul, Imperiul a stagnat. Apoi, începând cu secolul al XVIII-lea, a cunoscut un declin rapid. Pierzând teritoriu după teritoriu, Imperiul se confrunta cu prăbușirea guvernului centralizat, în paralel cu declanșarea mișcărilor naționaliste puternice. Tot mai dependent de puterile vestice, a ajuns în curând să se îndatoreze peste măsură la băncile europene. Turcii otomani au început să își pună problema învinuirii sultanatului pentru starea deplorabilă a Imperiului, iar spiritul revoluționar a cuprins întreaga națiune. Pe când se năștea Mustafa Kemal, Imperiul se afla deja pe punctul de a se prăbuși, iar turcii erau pregătiți să înfăptuiască revoluția.

▼ Hartă a Imperiului Otoman realizată în secolul al XVIII-lea. La acea vreme, otomanii încă mai controlau vaste teritorii care cuprindeau Nordul Africii, Balcanii și mare parte din Orientul Mijlociu și Grecia zilelor noastre.

Visul eliberării naționale

Se pun bazele ideologiei tânărului

În 1896, Mustafa Kemal termină gimnaziul și își continuă studiile la liceul militar din Monastir (azi Bitola, în Macedonia). De obicei elevilor li se predau în liceu primele noțiuni politice, iar Mustafa Kemal, pe atunci în vârstă de cincisprezece ani, nu a făcut excepție de la regulă. Regiunea deborda de idealism revoluționar și nemulțumire față de administrația otomană, iar Mustafa Kemal a fost în curând absorbit de manifestele politice împrăștiate prin tot orașul. Mai mult, în acea perioadă, Imperiul Otoman s-a văzut nevoit să reprime o revoltă pe insula Creta; Monastir reprezenta punctul de întâlnire al trupelor care urmau să fie desfășurate pe front, iar Mustafa Kemal a fost profund afectat la vederea soldaților demoralizați, îmbrăcați în uniforme jerpelite și înarmați cu tehnică militară depășită. Sub influența lui Ali Rıza Efendi Fethi Okyar (1880 – 1943), un coleg ce avea să joace un rol important în viața lui Mustafa, a început să citească literatură cu caracter liberal-naționalist, în special operele lui Namık Kemal, cunoscut la acea vreme drept „poetul libertății".

Pasiunea pentru literatură, în special cea revoluționară, avea să continue și după absolvirea liceului. În 1899 a fost admis la Colegiul de Război din Istanbul, unde avea să citească pe nerăsuflate lucrările revoluționarilor și ale iluminiștilor francezi precum Rousseau, Montesquieu și Voltaire. Ideologiile naționaliste, liberale și în esență seculare ale acestor autori vor avea o influență permanentă și critică asupra viziunii și a politicilor pe care le va implementa în calitate de președinte al Turciei. Cu toate acestea, influențele asupra lui Mustafa Kemal din perioada Colegiului de Război nu s-au limitat la domeniul literar. Aflându-se pentru prima oară în capitala imperiului, Istanbul, un tânăr de optsprezece ani avea la dispoziție nenumărate lucruri care să îi suscite interesul sau care să îl distreze.

Istanbulul acelor vremuri era un oraș cosmopolit înfloritor, întins pe două continente, de o parte și de cealaltă a Strâmtorii Bosforului. În portul său acostau nave de mari dimensiuni, iar străzile orașului erau împânzite de oameni de toate naționalitățile. Fiind ambițios însă, Mustafa Kemal își petrecea majoritatea timpului studiind – spre iritarea colegilor săi mai aventuroși. Printre aceștia se număra și Enver Bey (1881 – 1922), elev al Academiei cu doi ani mai mare decât Mustafa și, ca viitor lider al mișcării Junilor Turci, un alt personaj care va marca profund evoluția lui Mustafa.

Mustafa Kemal a absolvit colegiul de război cu rezultate excelente și și-a continuat studiile la Academia Otomană de Război din Istanbul. Aici, a început alături de alți câțiva prieteni să citească și să discute despre abuzurile politice din imperiu. Cu toate acestea, în al treilea an de studii, autoritățile au aflat despre existența grupului și l-au desființat. Mustafa Kemal avea să plătească prețul implicării sale în acest grup.

▲ Academia Militară pe băncile căreia a studiat odată Mustafa Kemal găzduiește în prezent Universitatea din Istanbul.

▼ Portul din Istanbul în secolul al XIX-lea. Orașul era locuit de numeroși europeni, astfel că treptat a ajuns să se occidentalizeze.

Perioada de respiro din Damasc

În ianuarie 1905, după al șaselea an de educație militară, Mustafa Kemal a absolvit Academia ca ofițer de stat major cu gradul de locotenent, intrând în rândurile armatei otomane. Deși a absolvit ca șef de promoție, implicarea sa în gruparea revoluționară a dus la încadrarea sa în Armata a Cincea, desfășurată la Damasc, capitala Siriei în Nordul Africii – echivalentul unui exil.

Misiunea armatei la acea vreme era să reprime răscoala unei secte islamice percepută ca eretică de majoritatea musulmanilor, comunitatea Druză. Deși prima bătălie adevărată l-a încântat pe proaspătul ofițer, emoțiile au fost înlocuite în curând de deziluzie. Trupele alături de care a luptat se asemuiau celor pe care le văzuse în Monastir, o adunătură de oameni nemotivați, îmbrăcați în zdrențe, nevoiți să lupte cu arme și echipamente depășite.

Mai mult, druzii erau niște oponenți redutabili. Nu era vorba de o armată cu care te puteai confrunta direct, pe câmpul de luptă; de această dată, inamicul era format din luptători de gherilă care apăreau din senin, atacau trupele și dispăreau imediat în mulțime. Acest tip de război asimetric era extrem de dificil de câștigat, iar armata nu era pregătită pentru astfel de misiuni. Era imposibil să ghicești unde se ascundeau luptătorii de gherilă, existând în permanență riscul unei ambuscade. Tactica lui Mustafa Kemal de a contracara cu succes oponenții a constat în a distruge sistematic satele în care se stabiliseră luptătorii de gherilă, iar aptitudinile militare i-au fost curând remarcate de comandanții săi.

Tot în Damasc, Mustafa Kemal a fost cuprins de adevăratul spirit revoluționar care pusese pe foc întreaga Europă.

▼ Abdul Hamid al II-lea. Detronarea sa în urma Revoluției Junilor Turci a fost primită cu bucurie de majoritatea otomanilor, care au salutat reinstaurarea sistemului constituțional de guvernământ.

Patrie și Libertate

Patrie și Libertate a fost o mică societate revoluționară clandestină a ofițerilor reformiști ce contestau regimul autocrat, formată dintr-un grup de oameni care împărtășeau sentimentele revoluționare ale lui Mustafa Kemal și disprețul său față de conducerea sultanului Abdul Hamid al II-lea (1842 – 1918).

Abdul Hamid al II-lea a venit la putere în 1876, cu condiția să instituie monarhia constituțională. Dacă inițial și-a ținut promisiunea, după numai doi ani a dizolvat parlamentul și a redat sultanului puteri absolute. Era însă extrem de nepopular. Asupra Imperiului plana amenințarea invaziilor și a ocupației străine, iar toate impozitele colectate din rândul populației erau direcționate spre acoperirea datoriilor uriașe la băncile europene. Numeroși turci au dat vina pe Sultan pentru starea de fapt, iar în 1905 a scăpat ca prin urechile acului dintr-o tentativă de asasinat. Patrie și Libertate era doar una dintre numeroasele societăți revoluționare având ca obiectiv detronarea sultanului. Dar activitățile micului grup nu aveau să îl satisfacă pe Mustafa. Siria era o provincie îndepărtată a imperiului, pe când Mustafa Kemal dorea să se afle în inima mișcărilor revoluționare. Aceasta însemna, conform prietenului său, Ali Fethi, să fie transferat înapoi Balcani. În 1907, mulțumită reputației militare pe care o dobândise, și-a văzut visul împlinit. A fost promovat la gradul de căpitan și detașat la Armata a III-a, înapoi la Monastir.

▲ Abdul Hamid al II-lea îmbrăcat în uniformă militară. Ultimul sultan otoman care a deținut puterea absolută, a fost martorul unei perioade de declin a imperiului, fiind detronat în 1909.

▼ Jean-Jacques Rousseau, filosoful iluminist care a inspirat Revoluția Franceză. Lucrările sale și-au pus amprenta puternic asupra convingerilor ideologice ale lui Mustafa Kemal.

Versiune diferită

JEAN-JACQUES ROUSSEAU

Jean-Jacques Rousseau (1712 – 1778) a fost un filosof și o personalitate literară a Iluminismului, a cărui filosofie politică a inspirat Revoluția Franceză, dezvoltarea teoriei liberale și socialiste și declanșarea curentului naționalist. Rousseau și alți gânditori iluminiști l-au influențat profund pe Mustafa Kemal, care le citea cu pasiune lucrările. În baza acestora și-a creionat propria viziune a unei Turcii moderne, bazate pe raționalitatea europeană, și și-a dezvoltat ideile privind educația și religia.

Una dintre cele mai importante lucrări ale lui Rousseau, care a stat la baza teoriilor lui Kemal privind naționalismul, este „Contractul social" (1762). În această carte, noțiunea de „contract social" este definită ca baza ordinii politice legitime. Rousseau susținea că, pentru ca societatea să înflorească iar indivizii să se bucure de libertate, este necesar ca umanitatea să creeze și să întemeieze în mod colectiv instituții de drept prin intermediul cărora consimte să fie guvernată – prin urmare, să renunțe la drepturile individuale pentru binele mai larg.

Kemal a definit acest contract social drept „cel mai înalt ideal" al naționalismului turc.

Depărtarea de la idealurile revoluției

Comitetul pentru Uniune şi Progres

De când plecase din Monastir, situația se schimbase fundamental. Revoluția nu mai era purtată la întâmplare de elevii militari. Dimpotrivă, Comitetul pentru Uniune și Progres (CUP), înființat de Bahattin Sakir în anul 1906, apăruse în prim-plan ca entitate politică puternică, de sine stătătoare. CUP a evoluat din rândurile unei societăți secrete înființate de doi studenți la medicină, „Comitetul pentru Uniune și Progres". În realitate, numele nu era decât o umbrelă sub care se reuneau diferite facțiuni clandestine, unele dintre acestea fiind cunoscute drept „Junii Turci", care aveau ca obiectiv comun răsturnarea regimului. În 1908, operațiunile CUP din regiune ajunseseră să fie reunite sub comanda lui Enver Bey, fostul coleg de clasă al lui Mustafa Kemal.

Mustafa Kemal s-a alăturat Comitetului pentru Uniune și Progres, fiind într-o primă instanță atras de marea sa putere ca organizație, dar a fost curând dezamăgit de utopismul său și de politicile urmărite de conducerea grupării. În stilul său caracteristic, atât de inflamant, nu a făcut niciun efort să își ascundă criticile, pe care i le-a făcut cunoscute chiar și lui Enver Bey. Prin urmare, a fost marginalizat. Mustafa Kemal însă, convins fiind că mișcarea era pe punctul de a se destrăma, nu s-a arătat prea afectat de o atare excludere. În această privință, greșea. Evenimentele aveau să evolueze, generându-se o revoluție în adevăratul sens al cuvântului.

Revoluția Junilor Turci

În 1908, un tânăr ofițer, cunoscut drept maiorul Ahmed Nizayi, îngrijorat de posibilitatea demascării mișcărilor sale politice de către un comitet de investigații trimis din capitală, s-a ridicat împotriva guvernului, urmat de 200 de simpatizanți, cerând restaurarea Constituției. Enver Bey nu a ezitat să i se alăture, conducând revoluția din Estul Macedoniei, iar trupele sale au început să mărșăluiască spre Istanbul. În tot acest răstimp, Mustafa Kemal, fiind convins de faptul că revoluția nu era decât o furtună într-un pahar cu apă, fără prea multe șanse de succes, și-a continuat îndatoririle militare normale. Așa cum era de așteptat, imediat ce Abdul Hamid al II-lea a aflat despre revoltă, și-a trimis divizia de elită pentru a o înăbuși. Spre surprinderea tuturor, evenimentele nu au evoluat conform planului.

Imediat după părăsirea capitalei, trupele diviziei au dezertat, trecând de partea revoluționarilor. Următoarea divizie trimisă a făcut la fel, iar lui Abdul Hamid al II-lea nu i-a rămas altă soluție decât să restaureze monarhia constituțională pe care o suspendase cu mulți ani în urmă. Cu toate acestea, CUP deja se divizase în numeroase facțiuni, eșuând în efortul de a asigura un număr mare de locuri în parlamentul nou-format.

Sultanul nu a ezitat să tragă foloase de pe urma dezorganizării din sânul noului guvern. Deși rămăsese fără puterea oficială, își păstrase statutul

▲ Portul Salonic la început de secol XX

CLIPE PERSONALE

RACHIUL, BĂUTURA NAȚIONALĂ NEOFICIALĂ A TURCIEI

Deși musulman, Imperiul Otoman nu pusese în aplicare reguli stricte privind consumul de alcool, și fără îndoială, rachiul era „băutura națională" neoficială. Îndrăgit de toți turcii, națiunea care l-a inventat, rachiul este o băutură alcoolică tare distilată din pulpa, pielița, codițele și semințele de struguri, fiind de cele mai multe ori aromat cu anason. Deși în stare pură este transparent, se bea în mod tradițional în combinație cu apa. Adăugarea apei face ca băutura să devină albicioasă, datorită anasonului. Acest amestec, îndrăgit și de Mustafa Kemal, mai este denumit *aslan sütü* sau *arslan sütü*, expresii care înseamnă „lapte de leu".

◄ Turcii beau cu plăcere raki și în zilele noastre.

▲ Portretul lui Enver Bey în tinerețe. A jucat un rol fundamental în Revoluția Junilor Turci și în monarhia constituțională care i-a urmat, dovedindu-se a fi unul dintre cei mai mari rivali ai lui Mustafa Kemal.

simbolic, pe care l-a folosit pentru a-și câștiga adepți. În 1909 a inițiat o contralovitură de stat pentru a pune punct celei de-a Doua Ere Constituționale. Timp de câteva zile, trupele loiale sultanului au reușit să preia controlul asupra Istanbulului. Dar CUP a trimis imediat o armată staționată în Balcani pentru a recâștiga capitala. Printre soldații desfășurați se afla și Mustafa Kemal, desemnat șef de stat major al acestei operațiuni.

Ca urmare a contraloviturii de stat, Comitetul pentru Uniune și Progres a reușit să se regrupeze și să obțină victoria. În cadrul unei ședințe secrete s-a decis detronarea și trimiterea în exil a lui Abdul Hamid al II-lea și aducerea la putere a fratelui său, Reșat Efendi, acesta din urmă fiind cunoscut în continuare ca sultanul Mehmed al V-lea.

▲ Mehmed al V-lea, care l-a înlocuit în funcția de Sultan al Imperiului Otoman pe fratele său, Abdul Hamid al II-lea.

▼ Enver Bey fumând o narghilea lungă, înconjurat de oamenii săi, în 1910. Această fotografie a fost realizată de Roger Fenton, cunoscut drept unul dintre primii fotografi de război.

Armata bulgară, desfășurând o operațiune la Erdine. Enver i-a înfrânt pe bulgari și s-a întors la Istanbul ca erou de război.

Sub atac

După suprimarea contraloviturii de stat, care poartă și numele de Incidentul de la 31 martie, Enver Bey a fost trimis la Berlin ca atașat militar. Aici, a ajuns să admire cultura militară germană și a depus eforturi pentru a întări legăturile militare dintre Germania și Imperiul Otoman. Mai mult, a invitat ofițeri germani în Turcia pentru a reforma armata otomană. În același timp, a obținut noi împrumuturi de la Marea Britanie și Franța.

Mustafa Kemal, conștient fiind de faptul că puterile europene doreau să acapareze controlul asupra Turciei, se opunea fățiș acestor politici. Chiar și așa, în 1911, după un mandat scurt în cadrul Ministerului de Război la Istanbul, a făcut abstracție de criticile sale și a ridicat armele pentru a-și apăra țara. Tocmai izbucnise Războiul Italo-Turc, după încercarea Italiei de a cuceri mai multe provincii otomane. Mustafa Kemal a fost trimis la provincia otomană Trablusgarp (pe actualul teritoriu al Libiei), unde respinge asaltul asupra Tobrukului, fiind desemnat comandant al armatei la Derna. În alte zone ale Imperiului însă, Italia a obținut victorii decisive. Profitând de slăbiciunea Imperiului Otoman, statele balcanice au hotărât să se pregătească de război împotriva Turciei.

Primul Război Balcanic a izbucnit în octombrie 1912. Guvernul turc a încheiat rapid pacea cu Italia, prin Tratatul de la Lausanne, și și-a îndreptat atenția asupra noii amenințări. Mustafa Kemal a participat la contraofensivă, luptând împotriva armatei bulgare la Gallipoli și Bolayır, pe coasta Traciei. Cum însă armatele reunite ale statelor balcanice erau prea puternice pentru forțele dezorganizate ale Imperiului Otoman, imperiul a pierdut majoritatea teritoriilor europene pe care le mai controla. Printre teritoriile pierdute se numără și Salonicul, iar sora, mama și tatăl vitreg al lui Mustafa Kemal s-au alăturat miilor de turci refugiați la Istanbul.

Primul Război Balcanic s-a sfârșit oficial prin Tratatul de la Londra, semnat în 1913. Nici una dintre părțile implicate nefiind însă mulțumită de termenii acordului, aproape imediat i-a urmat al Doilea Război Balcahic. Mustafa Kemal a condus aceleași trupe care au luptat la Galliopoli și Bolayırm, contribuind semnificativ la recapturarea orașelor Dimetoka și Edirne. Enver Bey a condus de asemenea o campanie de succes, recucerind Adrianopolul din mâinile bulgarilor, fiind numit la întoarcere pașă (titlu onorific acordat înalților demnitari). Și-a folosit noul statut pentru a instaura o dictatură militară, alături de Talat Pașa și Cemal Pașa. Acești bărbați, cunoscuți drept „cei trei Pași", au condus în realitate Imperiul Otoman până la prăbușirea acestuia în 1920.

Salvatorul Dardanelelor și al capitalei

Primul Război Mondial

UNA DINTRE PRIMELE ACȚIUNI ale lui Enver Pașa, după revenirea la Istanbul, a fost să se asigure că nu va fi incomodat de rivalul său. Prin urmare, Mustafa Kemal a fost trimis la Sofia, în Bulgaria, ca atașat militar. Între timp, încheierea celui de-al Doilea Război Balcanic a creat premisele pentru Primul Război Mondial, care a izbucnit în august 1914. Aliații, incluzând Marea Britanie și Franța, au făcut tot posibilul pentru a împiedica participarea Imperiului Otoman la război de partea Puterilor Centrale (Germania și Austro-Ungaria), în timp ce majoritatea membrilor guvernului Turciei și a liderilor CUP s-au împotrivit implicării pripite a țării în război.

Nici Mustafa Kemal nu era de acord cu intrarea în război de partea germanilor. Promovat la gradul de locotenent-colonel, a trimis o telegramă oficială de la Sofia către Ministerul de Război din Istanbul, insistând asupra unei politici de neutralitate a Turciei în caz de război, pentru ca în perspectivă să fie posibilă o intervenție împotriva Puterilor Centrale. Cum însă Enver Pașa devenise între timp Ministru de Război, care visa la posibilitatea ca imperiul să își recapete teritoriile pierdute, acesta a semnat o alianță secretă între Imperiul Otoman și Germania. Prin urmare, în octombrie 1914, imperiul a intrat în război de partea Puterilor Centrale.

Mustafa Kemal era gata să lupte pentru țara sa, în ciuda obiecțiilor exprimate anterior privind participarea la război, însă a fost ținut deoparte până la expirarea mandatului său de atașat militar, în ianuarie 1915. În acea vreme, războiul era în toi, iar Aliaților le fuseseră tăiate toate rutele de aprovizionare spre Rusia. Dorind cu orice preț să deschidă un front nou, au pus în aplicare planul propus de Primul Lord al Amiralității, Winston Churchill, conform căruia Marina Regală Britanică ar fi putut să își creeze cu ușurință o rută prin Dardanele, o strâmtoare îngustă din Nord-Vestul Anatoliei care separă peninsula europeană Gallipoli de continentul asiatic. Se pare însă că subestimaseră semnificativ puterea flotei turcești, fiind obligați să facă calea întoarsă.

Dirijabil britanic de recunoaștere într-o misiune de supraveghere înaintea invaziei din Dardanele.

Bătălia din peninsula Gallipoli

După ce încercarea de a cuceri Dardanelele exclusiv prin puterea navală a fost sortită eșecului, britanicii au decis să trimită trupele de uscat pentru a elimina artileria mobilă turcă. Mustafa Kemal fusese deja numit comandant al celei de-a Nouăsprezecea Divizii a Armatei a V-a, condusă de generalul german Otto Liman von Sanders (1855 – 1929). Deși antipatia sa față de nemții care ajunseseră să controleze cea mai mare parte a armatei otomane era neschimbată, a admis faptul că von Sanders era un general talentat. În ceea ce îl privea, von Sanders a plecat la drum cu o părere foarte proastă despre armata otomană și conducerea acesteia, părere formată parțial ca

▾ Pagină dintr-o revistă publicată în jurul anului 1914. Sunt prezentați soldați otomani pregătindu-se de război

Trupele aliate debarcă la Anzac Cove în 1915. Mulțumită opoziției lui Mustafa Kemal, aceștia nu au reușit să înainteze prea mult, fiind în cele din urmă înfrânți.

LAWRENCE AL ARABIEI

Thomas Edward Lawrence (1888-1935), cunoscut drept Lawrence al Arabiei, a fost un soldat britanic care a jucat un rol-cheie în cursul Revoltei Arabilor din 1916-1918.

În timpul războiului, Lawrence a luptat alături de forțele arabe neorganizate în operațiuni de gherilă prelungite împotriva turcilor otomani. Deși în stare proastă, armata turcă a reușit să obțină o serie de victorii, precum în Bătălia de la Gallipoli sau în Bătălia din Caucaz, datorită comenzii ferme a lui Mustafa Kemal. Cu toate acestea, în septembrie 1918, majoritatea acțiunilor se desfășurau în Palestina, Iordania și Siria, cu aportul semnificativ al lui Lawrence și al luptătorilor arabi.

Conflictele asimetrice între gherile și armatele regulate puteau fi comparate, în viziunea lui Lawrence, cu „a încerca să mănânci supă cu cuțitul". Contribuția acestora a asigurat succesul Bătăliei de la Medgiddo din Palestina, care s-a desfășurat în timp ce Kemal se afla în apropiere, în Siria. În această bătălie decisivă, armata otomană, sub conducerea generalului german Liman von Sanders, a suferit o înfrângere zdrobitoare în fața englezilor. Mai mult decât atât, oamenii lui Mustafa Kemal erau în număr mult mai mic decât cei britanici, văzându-se forțați să se retragă în Iordania. Între timp, Lawrence și luptătorii arabi au mărșăluit în Damasc, capitala Siriei, pentru a accepta cedarea Palestinei de către Imperiu.

▲ Lawrence al Arabiei, care a condus revolta arabilor și a contribuit semnificativ la înfrângerea Imperiului Otoman.

urmare a deciziei lui Enver Pașa de a nesocoti recomandările lui von Sanders, reușind să conducă el însuși armata otomană în cea mai gravă înfrângere a sa, în cadrul Bătăliei de la Sarikamis împotriva rușilor. Părerea sa avea însă să se schimbe în curând.

Campania de uscat a aliaților a început la 25 aprilie 1915, iar Mustafa Kemal s-a găsit în centrul defensivei, încercând să oprească accesul inamicului pe peninsulă.

Asaltul s-a făcut cu trope australiene și neo-zeelandeze (ANZAC) care au debarcat în actualul golf Anzac și au început să avanseze către uscat. Au fost aproape imediat confruntați cu contraatacul turcilor, condus de Mustafa Kemal. Observând importanța strategică a zonei, Mustafa Kemal a angajat forțele inamice pe dealuri, le-a reținut și a recâștigat înălțimile. În ciuda atacurilor constante derulate pe parcursul următoarelor cinci luni, divizia sa nu a fost niciodată nevoită să se retragă, salvând efectiv Turcia dintr-o situație disperată.

Mustafa Kemal a fost promovat la gradul de colonel ca recompensă pentru această victorie,

▲ Generalul Liman von Sanders, care a câștigat cu greutate respectul lui Mustafa Kemal.

câștigând nu numai respectul lui von Sanders, dar și al aliaților pe care i-a înfrânt, pentru cavalerismul de care a dat dovadă.

Înfrângerea Imperiului Otoman

La revenirea la Istanbul, Mustafa Kemal a fost declarat „salvatorul" Dardanenelor și al Capitalei. A luptat în continuare în Erdine, până în ianuarie 1916, moment în care a intervenit Enver Pașa, trimițându-l în Campania din Caucaz împotriva rușilor. Oferindu-i-se comanda Corpului al Șaisprezecelea al Armatei a Doua, a fost promovat la 1 aprilie la gradul de general de brigadă.

În Caucaz, Mustafa Kemal a găsit armata turcă într-o stare deplorabilă, în timp ce importante contingente rusești se apropiau de importante orașe anatoliene. Departe de a se descuraja, și-a adunat trupele și a pus la punct o contraofensivă. În termen de cinci zile, două dintre diviziile sale au repurtat unicele victorii turcești din regiune. Prin urmare, a fost desemnat comandant suprem al Armatei a Doua, dar Enver Pașa l-a transferat la Campaniile Sinai și Palestina din Siria, apoi l-a îndepărtat complet de pe frontul de luptă, trimițându-l ca atașat al prințului Mehmed Vahdettin. După această călătorie, Mustafa Kemal s-a îmbolnăvit și a trebuit să se întoarcă la Viena pentru a primi îngrijiri.

În august 1918 s-a întors pe front în calitate de comandant al Armatei a Șaptea la Alep, în Siria. Aici a condus o defensivă victorioasă împotriva britanicilor, fiind totuși forțat să se retragă ca urmare a celorlalte pierderi repurtate de Puterile Centrale în regiune. A fost apoi numit comandant al Grupului Armatei Fulger, la numai o zi după semnarea la 30 octombrie 1918 a Armistițiului de la Mudros. Acesta a marcat predarea Imperiului Otoman în fața națiunilor Aliate, iar Mustafa Kemal a fost curând obligat să se întoarcă într-un Istanbul controlat de britanici. Avea pe atunci 37 de ani.

Berlinul în februarie 1918. Criza alimentelor cauzată de război a dus la revolte în masă, astfel că au fost desfășurate vehicule blindate pe străzile orașului pentru a înăbuși revoltele.

Drumul spre dobândirea independenței

▲ Hadi Pasha, unul dintre cei patru semnatari ai sultanului, în timp ce își inscria numele pe umilitorul Tratat de la Sèvres, în cadrul Conferinței de Pace de la Paris din 10 august 1920.

Acțiunile puterilor aliate stârnesc nemulțumirea maselor

CEL RESPONSABIL pentru înfrângerea Imperiului Otoman în fața aliaților a fost fratele lui Mehmed al V-lea, prințul pe care l-a însoțit Mustafa Kemal la Berlin. Mehmed al VI-lea (1861 – 1926) a urcat pe tron după moartea lui Mehmed al V-lea, cu patru luni înaintea sfârșitului războiului. A fost al treizeci și șaselea și ultimul sultan al Imperiului Otoman.

După semnarea Armistițiului de la Mudros, puterile aliate – Franța, Anglia și Italia – au nesocotit pur și simplu prevederile acestuia, refuzând să își retragă armatele din provinciile turcești.

Au început în schimb să pună în practică acordurile secrete semnate în timpul războiului cu privire la divizarea Imperiului Otoman.

Sultanul, convins fiind că rezistența în fața Aliaților fusese în van, a cedat în fața cererilor acestora. L-a înlăturat pe Enver Pașa din funcția de Ministru de Război și a dizolvat Comitetul pentru Uniune și Progres care, sub auspiciile „celor trei Pași", condusese practic țara de la Revoluția Junilor Turci încoace. Aproximativ 30 de membri ai CUP au fost arestați, iar „cei trei Pași" au fugit din țară, sultanul hotărând că nu va urma decât o succesiune de guverne-marionetă ineficiente. Aceste guverne aveau nevoie de ofițeri respectați care să controleze armata, având în vedere că generalii mai în vârstă s-au dovedit incapabili să restabilească ordinea în rândul soldaților nemulțumiți. Mustafa Kemal se bucura de o reputație de neutralitate politică, iar statutul său de erou de război l-a transformat în candidatul perfect pentru o carieră politică de succes.

Între timp, în Anatolia începuse rezistența împotriva ocupației Aliate. Numeroși demnitari otomani au înființat societăți clandestine care să zădărnicească planurile Aliaților, prin intermediul rezistenței pasive și active, depunând eforturi pentru a păstra secretul privind amploarea mișcării de rezistență care avea să se răspândească în întreaga Anatolie.

Mustafa Kemal preia conducerea mișcării revoluționare

La 15 mai 1919 începe un atac cu impact profund asupra turcilor, care i-a oferit lui Mustafa Kemal impulsul necesar pentru declanșarea revoluției. În acea zi, armata greacă, mânată de promisiunile teritoriale ale prim-ministrului englez David Lloyd George, a debarcat la İzmir.

Cam în aceeași perioadă, Mustafa Kemal fusese trimis de sultan în Estul Anatoliei ca Inspector General, aparent pentru a supraveghea demobilizarea forțelor otomane și gestionarea proviziilor, dar în realitate motivul era să îl împiedice să facă valuri în capitală. În mai 1919, la doar patru zile de la debarcarea grecilor în İzmir, Mustafa ajunge la Samsun.

Mustafa Kemal le-a adus la cunoștință locuitorilor orașului Samsun faptul că grecii au ocupat İzmirul, a organizat discret întruniri în masă și a luat legătura cu unități armate din Anatolia și cu numeroase grupări naționaliste, trimițând în același timp telegrame de protest către ambasadele străine.

CĂLĂTORII ÎN TIMP

CARIERA MILITARĂ A LUI KEMAL

Pe lângă faptul că s-a dovedit a fi un politician vizionar și abil care a reușit să pună bazele primului stat secular islamic, Kemal a fost un strateg și lider militar talentat. În cursul carierei sale militare, începând cu prima sa bătălie de după absolvirea Academiei Militare din Istanbul, desfășurată împotriva gherilelor druze la Damasc, nu a repurtat nicio înfrângere până la retragerea sa forțată de pe frontul sirian, la finele Primului Război Mondial. Având în vedere faptul că armata turcă nu dispunea de armele și de echipamentele necesare, performanțele sale sunt impresionante.

Cu toate acestea, evoluția sa în ierarhia militară nu a fost tocmai lină. Deși regimul otoman le permitea soldaților să fie promovați în funcție de abilitățile de care dădeau dovadă, armata a fost divizată între facțiuni revoluționare extrem de influente. Kemal a fost un bărbat încăpățânat care a refuzat să își compromită convingerile pentru a intra în grațiile acestor grupuri, fapt care i-a dăunat carierei.

Nu a avut însă nicio problemă în a câștiga încrederea soldaților pe care îi conducea. În timp ce alți generali conduceau bătăliile de la un centru de comandă localizat la o oarecare depărtare de frontul de luptă, din motive de siguranță, Kemal obișnuia să lupte în fruntea trupelor sale, conducând atacul. Nu numai că a reușit să ridice moralul oamenilor săi, dar a fost și un tactician genial; multe dintre bătăliile sale au fost câștigate, deși sorții îi erau potrivnici, exclusiv datorită inteligenței sale tactice.

Anul	Localitatea	Inamicul	Rezultatul
1905	Damasc, Siria	Gherilele druze	Victorie
1907	Selânic (azi Salonic, Grecia)	Gherilele balcanice	Victorie
1908	Istanbul	Armata contrarevoluționară	Victorie
1911	Libia de azi (Războiul Italo-Turc)	Italia	Remiză
1912	Peninsula Gallipoli (Primul Război Balcanic)	Bulgaria	Remiză
1915	Peninsula Gallipoli (Primul Război Mondial)	Marea Britanie și Aliații	Victorie
1916	Caucaz (Primul Război Mondial)	Rusia	Victorie
1918	Siria (Primul Război Mondial)	Marea Britanie și Aliații	Victorie
1919	Provincia Malatya	Kurzii	Victorie
1921	Râul Sakarya (Războiul Greco-Turc)	Grecia	Victorie

▾ Armata greacă se retrage după ce pierde bătălia împotriva forțelor turcești în septembrie 1922.

Apoi, pe 22 iunie, Mustafa Kemal, însoțit de liderii celorlalte mișcări naționaliste, a semnat circulara de la Amasya. Considerată a fi primul document scris al Războiului Turc de Independență, circulara declara independența Turciei, faptul că integritatea acesteia este în pericol, și solicita organizarea unei conferințe naționale la Sivas, după un congres pregătitor care să reunească reprezentanți din provinciile răsăritene ale Anatoliei care să se desfășoare la Erzurum.

Conform acestui plan, în iulie 1919, congresul naționalist s-a reunit la Erzurum pentru a semna un protocol prin care să solicite instaurarea unei Turcii independente. În septembrie, congresul s-a reunit pentru a doua oară, de această dată la Sivas. Deși delegații și-au declarat loialitatea față de sultanul-calif, au jurat de asemenea să păstreze integritatea națiunii turce. Congresul a adoptat „Pactul Național", prin care se defineau obiectivele mișcării naționaliste, care nu puteau fi negociate. Prevederile acestuia includeau renunțarea la orice pretenție asupra provinciilor arabe, principiul integrității absolute a tuturor teritoriilor otomane rămase, locuite de o majoritate turcă musulmană, garantarea drepturilor minorităților, păstrarea Istanbulului și a controlului asupra strâmtorilor și respingerea oricăror restricții asupra drepturilor politice, juridice sau financiare ale națiunii.

Spiritul independenței se răspândește în toată țara

Negocierile dintre congresul naționalist și guvernul otoman, deși finalizate, nu au avut succesul scontat, iar Atatürk a părăsit armata odată cu expirarea mandatului care îi fusese atribuit. Cu toate acestea, numirea unui ministru la Istanbul cu o atitudine favorabilă cauzei naționaliste a dus la o îmbunătățire efemeră a relațiilor, Parlamentul Otoman aprobând Pactul Național în ianuarie 1920. Ca reacție la aceste evenimente, forțele de ocupație aliate și-au întărit pozițiile din Istanbul și au dizolvat parlamentul.

Acest fapt a declanșat reacția neîntârziată a naționaliștilor. În aprilie 1920, Mustafa Kemal a inaugurat Marea Adunare Națională a Turciei, o nouă guvernare provizorie cu sediul la Ankara, fiind ales președinte al acesteia. Prin intermediul acestui parlament provizoriu a fost adoptată Legea de Organizare Fundamentală, conform căreia suveranitatea îi aparținea națiunii, Turciei, suveranitate exercitată în numele său prin intermediul Marii Adunări Naționale. Pentru aceasta, Mustafa Kemal a fost condamnat la moarte de Guvernul Otoman.

Ulterior, în august 1920, sultanul va face o manevră care îl va priva de orice urmă de popularitate. Fiind de acord cu semnarea Tratatului de la Sèvres, a permis renunțarea la controlul otoman asupra Anatoliei și Izmirului, reducând drastic mărimea teritoriului țării. Populația, pierzându-și încrederea în sultan fiind confruntată cu avansul necruțător al forțelor elene pe teritoriul otoman, a decis să sprijine naționaliștii. Astfel începe Războiul Turc de Independență, transformând Tratatul de la Sèvres într-o bucată de hârtie lipsită de valoare.

În acest răstimp, trupele grecești ajunseseră la Usak, la 175 de kilometri de țărmul unde debarcaseră. Deși reacția militară din 1920 nu a fost concludentă, cauza naționalistă a fost întărită în anul următor de o serie de victorii importante. În ianuarie și apoi în aprilie, Ismet Pașa a înfrânt armata elenă la Inönü, blocând înaintarea acesteia în Anatolia. Apoi, în iulie 1921, Mustafa Kemal a preluat personal comanda trupelor turce în Bătălia de la Sakarya, unde a înfrânt decisiv grecii într-o luptă care a durat douăzeci de zile. După această bătălie, Marea Adunare Națională i-a conferit titlul de Ghazi și gradul de mareșal.

◂ Mehmed al VI-lea, al treizeci și șaselea și ultimul sultan al Imperiului Otoman. După abolirea sultanatului, a părăsit Istanbulul în noiembrie 1922 la bordul unei nave de război britanice, îndreptându-se către Malta. Mehmed și-a petrecut restul vieții pe riviera italiană.

Nașterea unei națiuni

Pașii în direcția păcii

SUCCESELE MILITARE REPURTATE au dus în paralel la îmbunătățirea situației diplomatice a Turciei. Impresionate fiind de vitalitatea forțelor naționaliste, atât Franța, cât și Italia s-au retras din Anatolia până în octombrie 1921. S-a semnat un tratat cu Rusia sovietică, prima putere europeană care a recunoscut naționaliștii, prin intermediul căruia se definea granița dintre cele două țări. Rezistența armeană a fost spulberată în vara lui 1921, iar regiunea Kars a fost ocupată de turci.

Mustafa Kemal era decis să alunge trupele de ocupație străină din țară, odată și pentru totdeauna. La 26 august 1922 a comandat inițierea unui atac decisiv. Cunoscut ulterior drept Marele Atac, la 30 august a avut loc Bătălia de la Dumlupınar, în urma căreia armata turcă a înregistrat o victorie zdrobitoare în fața forțelor armate elene. Soldații rămași au fost încercuiți, uciși sau capturați și, la 9 septembrie 1922, ultimele forțe inamice au fost înfrânte la Izmir. Mii de oameni și-au pierdut viața în cursul luptelor și al frământărilor care au urmat după capturarea orașului.

Cu toate acestea, misiunea armatei turce nu se încheiase încă. Forțele naționaliste mai trebuiau să alunge grecii rămași din Tracia de Est. Exista însă pericolul ca această nouă campanie să ducă la o confruntare directă cu Antanta. Deși contingentele franceze și italiene fuseseră retrase, nu același lucru se putea spune despre cele britanice, care apărau accesul la strâmtoarea Dardanele și mențineau controlul asupra Istanbulului. Această situație a devenit extrem de tensionată și, pentru o vreme, ciocnirea dintre trupele engleze și turcești a părut iminentă.

Dar criza a fost evitată în momentul în care Mustafa Kemal a acceptat oferta britanicilor de a sista luptele, fapt care a servit și drept avertisment asupra refuzului Antantei de a interveni în apărarea grecilor. La 11 octombrie 1922 s-a semnat armistițiul la Mudanya. Conform acestuia, Aliații au fost de acord cu restaurarea suveranității turce asupra Istanbulului, a strâmtorilor și a Traciei de Est.

Abolirea sultanatului și asigurarea păcii

La sfârșitul lui octombrie 1922, Aliații au invitat guvernul naționalist și pe cel otoman să participe la o conferință la Lausanne, în Elveția. Mustafa Kemal însă a cerut insistent ca guvernul naționalist să fie unicul reprezentant al Turciei. Drept consecință, în noiembrie 1922, Marea Adunare Națională a separat instituția sultanului de cea a califului, abolind-o pe prima dintre acestea. În continuare, adunarea a declarat că regimul otoman nu mai guvernează Turcia din momentul în care Antanta a preluat controlul asupra capitalei în anul 1920, eveniment care a dus la abolirea Imperiului Otoman. Mehmed al VI-lea a fugit în exil în Malta, iar vărul său, Abdul Mecid, a fost numit calif.

▲ Delegații statelor care au semnat în 1923 Tratatul de la Lausanne, care asigura independența noii Republici Turce. Delegații, de la stânga la dreapta, sunt din Iugoslavia, Franța, Turcia, Elveția, Germania, România, Italia și Japonia.

▸ Poză a lui Mustafa Kemal realizată în 1926, în timp ce purta un costum occidental și pălărie. A încercat să convingă publicul să îi urmeze exemplul și să adopte moda occidentală, fără prea mult succes până în momentul implementării unei serii de legi privind ținuta vestimentară.

Turci adunați în jurul drapelului național, sărbătorind retragerea grecilor.

Din culise

LEGEA CARE INTERZICE PURTAREA FEZULUI

În 1923, Kemal începe să emită o serie de legi menite să elimine însemnele religioase purtate în afara manifestărilor religioase și să modernizeze portul turc. Printre acestea se numără și „Legea Pălăriei" din 1925, care prevede purtarea pălăriilor occidentale în locul fezului.

Fezul este o pălărie rotunjită din fetru care își are originile în Grecia Antică. A fost introdusă în Turcia în 1826 de sultanul Majmud Khan al II-lea întrucât aceste pălării roșii fără boruri le permiteau celor care le purtau să atingă pământul cu fruntea în timpul rugăciunii, conform religiei islamice. Natura religioasă și feudală a acestor pălării nu concorda cu dorința lui Kemal de a convinge populația Turciei să adopte o vestimentație seculară occidentală. Prin urmare, le-a ordonat mai întâi gărzilor sale să poarte pălării cu boruri, în speranța că lumea va observa avantajele acestora (pălăriile protejau ochii de razele soarelui și de stropii de ploaie) și le va prelua. El însuși purta o pălărie de paie în timp ce bătea țara în lung și în lat, încurajând oamenii să creadă că este un simbol de civilizație.

Dar pălăriile cu boruri nu au câștigat în popularitate, astfel că Mustafa Kemal s-a văzut nevoit să-și impună poziția prin adoptarea unei măsuri legislative. Fezurile purtate în public au fost confiscate de poliție, iar în cazul în care se împotriveau, cei care le purtau erau arestați. Această măsură a dus rapid la eliminarea fezului din vestimentația otomană. În zilele noastre, fezul este considerat doar un suvenir, făcând totuși parte din portul tradițional turc.

▲ Exemplu tipic de fez, a cărui purtare a fost abolită de Mustafa Kemal.

Conferința, care s-a desfășurat pe parcursul a unsprezece săptămâni, și-a deschis lucrările în luna noiembrie, reunind reprezentanți din Marea Britanie, Franța, Italia și Turcia. Ismet Inönü a fost numit de Marea Adunare Națională drept negociator-șef pentru Turcia, folosind Pactul Național din 1919 ca bază pentru poziția Turciei.

Tratatul a prevăzut independența Republicii Turcia și a definit ferm granițele acesteia. A prevăzut de asemenea un schimb de populație între Grecia și Turcia. Nu în ultimul rând, a inclus prevederi detaliate privind folosirea strâmtorilor, care aveau să fie demilitarizate și supravegheate de o comisie aflată sub autoritatea Ligii Națiunilor.

La 24 iulie 1923, odată cu semnarea Tratatului de la Lausanne, a fost recunoscută internațional independența noului stat turc. La 29 octombrie 1923, Marea Adunare Națională a proclamat Republica Turcia. Mustafa Kemal a fost numit primul președinte al țării, a cărei capitală urma să fie Ankara, punându-se astfel bazele Turciei moderne.

Reformarea țării

După eliminarea sultanilor și înființarea Republicii Turcia, Mustafa Kemal a început fără întârziere să instituie o serie de reforme profunde care aveau să schimbe pentru totdeauna fața țării, transformând-o într-o națiune seculară modernă. A început prin elaborarea unei noi constituții care va fi ratificată în 1924 și care adapta legile europene la nevoile noii republici. Apoi a inițiat un val de secularizare și modernizare, care a pus punct implicării Islamului în activitățile guvernamentale. În martie 1924, sistemul de educație religioasă a fost înlocuit de un nou sistem național. În aceeași zi, instituția califatului, o formă islamică de guvernământ care a rezistat în Imperiul Otoman încă din 1517, a fost desființată.

Mustafa Kemal a trebuit fie foarte atent la impunerea acestor reforme, în special a celor legate de Islam. Nu numai că risca să stârnească revolta puternicelor forțe islamice, dar avea de-a face și cu o populație profund religioasă care se putea ridica în orice moment împotriva sa. Prin urmare, a evitat să își exprime sentimentele anti-islamiste, iar reformele sale s-au bazat pe principiul că nu este nimic în neregulă cu religia, atât timp cât nu interfera cu sfera politicului. Într-adevăr, statul a reprimat orice acte anti-religioase, înființând chiar un Directorat pentru Afaceri Religioase pentru a proteja și promova religia în țară. În acest fel, Mustafa Kemal a reușit să continue implementarea reformelor, mai mult sau mai puțin nestingherit, iar în 1928 chiar a eliminat din Constituție referirea la Islam ca fiind religia oficială a Turciei, consolidând natura seculară a Republicii. Modernizarea și secularizarea portului vestimentar a fost urmată de o promovare fără precedent a drepturilor femeilor, acestora acordându-li-se dreptul să voteze în cadrul alegerilor parlamentare în 1934. În 1928 au fost adoptate cifrele arabe și un nou alfabet latin, iar Mustafa Kemal a fost declarat primul profesor al națiunii. De asemenea, au fost promovate diferite legi care aduceau țara la standarde occidentale, inclusiv un cod penal modern, un nou cod comercial și folosirea numelor de familie ereditare.

▲ Mustafa Kemal (sub scaunul președintelui aflat în centru) ține o cuvântare în noua clădire a congresului din Ankara, în noiembrie 1929.

▲ Bulevardul Atatürk din Ankara. Mustafa Kemal a modernizat orașul și i-a insuflat o nouă vitalitate, după ce l-a desemnat capitală a Republicii.

O viață dedicată Turciei

Încercări eșuate de instaurare a democrației

DESIGUR, este inevitabil ca astfel de reforme fundamentale să stârnească opoziția. Ca reacție la o atare opoziție față de reformele sale culturale, în 1925, pentru a-și reduce criticii la tăcere, Mustafa Kemal a încercat să pună bazele unui sistem pluripartit. Prin urmare, i-a cerut lui Kâzım Karabekir, general în Războiul de Independență, să înființeze un partid. Partidul Progresist Republican care a luat astfel naștere a promovat idealuri liberale mai degrabă decât un socialism de stat, fiind în general mai conservator și mai orientat spre Islam. Aproximativ în aceeași perioadă însă izbucnește o revoltă kurdă condusă de șeicul Said Piran, finalizată cu o tentativă eșuată de asasinat al lui Mustafa Kemal la Izmir.

Președintele a acuzat Partidul Progresist Republican că a contribuit la aceste evenimente și a emis Legea privind Păstrarea Ordinii, care îi permitea să închidă grupurile subversive, inclusiv partidele. Karabekir și mulți alți membri ai partidului au fost arestați și chiar amenințați cu condamnarea la moarte. Câțiva ani mai târziu însă, totul părea a fi fost dat uitării, iar Karabekir a fost ales Vorbitor al Adunării Naționale (funcție similară celei de prim-ministru).

Totuși, Kemal nu a renunțat la visul instaurării democrației în Turcia. Numai cinci ani mai târziu, în 1930, are încă o tentativă de a iniția un sistem pluripartit. De această dată îi solicită prietenului său, Ali Fethi Okyar, Vorbitorul în exercițiu al Adunării Naționale, să preia conducerea. Noul Partid Liberal Republican a ajuns la rândul său să se opună prea puternic reformelor lui Atatürk, în special celor cu privire la rolul religiei în viața publică, iar fundamentalismul a luat amploare. Suporter acerb al reformelor lui Atatürk, Ali Fethi însuși a dizolvat partidul înainte ca acesta să aducă prea multe prejudicii tinerei republici.

Moștenirea de durată

Mustafa Kemal a fost președinte al republicii în perioada turbulentă dintre cele două războaie mondiale, interval caracterizat de Marea Criză, perioadă în care chiar și țările democratice de tradiție depuneau eforturi semnificative pentru a se menține pe linia de plutire și a-și susține sistemele politice.

Dar Republica Turcia era un stat nou reformat, iar înăbușirea opoziției de către Mustafa Kemal a fost probabil necesară pentru a o proteja de instabilitatea noilor ideologii și facțiuni concurente, precum comunismul, fascismul sau fundamentalismul. Deși acțiunile sale nu au fost întotdeauna democratice, a permis suficientă libertate vieții private și a sprijinit în permanență ideea că Turcia va deveni în cele din urmă democratică.

Mottoul lui Mustafa Kemal era „pace în țară, pace în lume", prin care nu înțelegea numai absența con-

▲ Hagia Sofia din Istanbul. Construită în 1325 ca biserică creștină, în 1453 a fost transformată în moschee islamică, iar din 1935 funcționează ca muzeu.

DIN CULISE

PRIMUL PROFESOR AL REPUBLICII

Un pas important în reformele culturale și educaționale inițiate de Mustafa Kemal a fost punerea la punct a alfabetului turc, pe baza celui latin. Anterior fusese folosit alfabetul arab, care nu se plia pe sonoritatea limbii turce și era foarte dificil de învățat. Prin urmare, Turcia înregistra un procent mare de analfabetism – numai o cincime dintre turci știau să scrie și să citească.

Prin urmare, în noiembrie 1928, Kemal a promovat Legea privind Adoptarea și Implementarea Alfabetului Turc. Noul alfabet, format din 29 de litere, a fost realizat de Comisia Lingvistică și avea avantajul de a simplifica scrisul considerabil, cuvintele fiind transcrise complet fonetic. Renunțând la folosirea literelor q, w și x, noul alfabet a adăugat o serie de vocale, totalizând opt vocale și 21 de consoane, perfecte pentru a transcrie pronunția limbii turce.

Kemal însuși a introdus noul alfabet în cadrul unei adunări extraordinare care a reunit birocrați, jurnaliști și profesori. Ulterior a făcut numeroase vizite în zonele rurale pentru a putea să îl predea populației, fapt care i-a adus numele de „primul profesor al Republicii". Reforma a fost un real succes, iar turcilor le-a fost mult mai ușor să scrie și să citească, astfel că în scurt timp rata analfabetismului a scăzut la numai 10%.

◄ Noul alfabet turc, care s-a dovedit a fi una dintre cele mai populare reforme ale lui Mustafa Kemal.

▼ Mustafa Kemal susține un discurs în fața adunării în 1929.

flagrațiilor, ci și avansul civilizației și al modernizării. În cursul președinției sale, conflictele externe au fost soluționate de fiecare dată amiabil. De asemenea, a rămas un important promotor al culturii, comandând construcția primei opere din Turcia. Nici educația nu a rămas mai prejos, domeniu care în viziunea lui Kemal era unicul mijloc de eliberare reală a națiunii. Și în sfera economică a înregistrat rezultate remarcabile, în ciuda dificultăților produse de Marea Criză și de devalorizarea monedei turcești. Declarându-se în favoarea intervenției statului în economie, a reformat cu succes industria tutunului și a bumbacului, a dezvoltat rețeaua feroviară națională și a înființat mai multe bănci. Răbdarea sa este cea care l-a determinat să refuze solicitarea ajutorului financiar extern, fapt benefic având în vedere că Republica încă mai trebuia să plătească datorii datând de pe vremea Imperiului Otoman. Sistemul economic dezvoltat de acesta i-a permis Turciei să finalizeze ratele la credite în anul 1954, moment în care s-a putut declara cu adevărat independentă de influențele externe.

O lucrare neterminată

Viața lui Mustafa Kemal în perioada sa de președinte a fost caracterizată de devotamentul față de noua Republică – devotament care i-a îngreunat dezvoltarea unei vieți personale armonioase. Deși s-a căsătorit în 1923 cu Latife Uşaklıgil (1898 – 1975), a divorțat după numai doi ani. Nu au rezultat copii de pe urma acestui mariaj, deși Mustafa Kemal adora copiii și chiar a adoptat câțiva în decursul vieții sale.

În 1934, odată cu implementarea folosirii numelor de familie ereditare, Marea Adunare Națională i-a conferit lui Mustafa Kemal un nume de familie doar al său: Atatürk. Semnificând „părintele turcilor", Atatürk reprezintă un nume de familie rezervat lui Mustafa Kemal drept simbol al iubirii și respectului profund purtat acestuia. La rândul său, președintele le-a răspuns turcilor cu aceeași dragoste și respect. Nu a luat decizii unilaterale și a făcut multe vizite în mediul rural, supraveghind și evaluând personal impactul lucrărilor publice asupra vieții populației.

Deloc surprinzător, în curând Mustafa Kemal Atatürk a căzut victimă presiunii de a fi președintele noii Republici, consumul său de raki ajungând la cote alarmante. „Trebuie neapărat să beau, afirma adesea. Mintea mea funcționează intens și rapid, într-atât încât îmi cauzează suferință. Trebuie să o domolesc și să o las din când în când să se odihnească". Deja în 1937 existau indicii că starea sa de sănătate îi era afectată, iar în 1938 a fost diagnosticat cu ciroză a ficatului. Cu toate acestea, și-a continuat îndatoririle până la finele lui iulie, când starea sa de sănătate a intrat încă o dată pe o pantă descendentă.

Mustafa Kemal Atatürk și-a petrecut ultimele zile din viață la Palatul Dolmabahçe din Istanbul, reședința tradițională a sultanilor în timpul regimului otoman. Numai patru luni mai târziu, pe 10 noiembrie 1938, s-a stins din viață, la vârsta de 57 de ani.

Moartea sa a fost primită cu tristețe profundă în întreaga țară și nu mai puțin de 17 țări și-au trimis înalți reprezentanți pentru a fi prezenți la ceremoniile funerare. Rămășițele sale pământești au fost depuse temporar la Muzeul de Etnografie din Ankara, apoi transferate la Anıkabir, un mausoleu din Ankara construit special în cinstea sa. Procesiunea s-a întins pe trei kilometri. La aceasta au participat președintele, premierul, fiecare membru al guvernului și al parlamentului, fiecare reprezentant al guvernului în teritoriu și fiecare diplomat străin. În țară, 21 de milioane de turci au păstrat un moment solemn.

Deși decesul lui Mustafa Kemal Atatürk a fost cauzat de probleme de sănătate, a rămas în inimile oamenilor pentru devotamentul său nețărmurit față de națiunea pentru a cărei independență a luptat, precum și pentru pasiunea cu care și-a modernizat țara.

▲ Trăsura care poartă trupul neînsuflețit al lui Mustafa Kemal Atatürk. Populația s-a adunat pe străzile din Istanbul pentru a-și lua rămas bun cu tristețe de la cel care a condus țara pe drumul modernității.

▲ Anıtbakir, mausoleul lui Mustafa Kemal Atatürk din Ankara. Rămășițele sale trupești sunt îngropate într-o cameră mortuară specială aflată la subsol.

▼ Palatul Dolmabahçe, acolo unde și-a dat Atatürk ultima suflare. Anumite aripi ale palatului au fost deschise publicului și funcționează ca muzeu.

Strategia inteligentă care a eliberat Turcia

După înfrângerea Imperiului Otoman în Primul Război Mondial, Mustafa Kemal a instaurat la Ankara un guvern provizoriu și a confruntat forțele străine care ocupau Turcia. Deși puterea militară a Turciei era mică prin comparație cu aceea a Antantei, inteligența și strategia strălucită a lui Mustafa Kemal i-au permis să înfrângă armata elenă și să obțină eliberarea țării sale.

Invadați de un vechi dușman

RĂZBOIUL GRECO-TURC DINTRE 1919-1922 a constituit un impuls important pentru Războiul Turc de Independență. Rădăcinile conflictului rezidă în acordurile secrete încheiate între Aliați către finele Primului Război Mondial, privind divizarea Imperiului Otoman. Odată cu semnarea Armistițiului de la Mudros, Aliații, în special prim-ministrul britanic David Lloyd George, le-au promis grecilor câștiguri teritoriale care includeau estul Traciei, insulele Imbros și Tenedor, precum și anumite părți din vestul Anatoliei din jurul orașului Izmir – în ciuda faptului că unele dintre aceste teritorii fuseseră deja promise Italiei. Acționând astfel, Aliații, care și-au dat seama că rămân în pană de resurse, au sperat să încurajeze Grecia să intre în conflict de partea lor.

Promisiunile Aliaților au găsit în aspirațiile naționale ale grecilor un sol fertil. Până la finele secolului al XIX-lea, aceștia s-au aflat sub suveranitatea Imperiului Otoman. În 1821 și-au declarat independența, granițele inițiale fiindu-le recunoscute abia în 1832. Cu toate acestea, numeroase regiuni vorbitoare de limbă greacă au rămas sub controlul otomanilor, cu peste un milion de greci prinși în granițele Turciei de astăzi, în special în regiunea Mării Egee din jurul Izmirului și de pe coasta Mării Negre. Astfel, ideea Greciei Mari era populară în Grecia acelor vremuri, fiind sprijinită și de prim-ministrul acelei perioade, Eleftherios Venizelos. Acest concept reprezenta o viziune naționalistă a Greciei care încorpora teritoriile de populație greacă din afara granițelor statului modern, într-o țară mult extinsă constituită după modelul Imperiului Bizantin.

Astfel, la 15 mai 1919, douăzeci de mii de soldați greci au debarcat în Izmir și au preluat controlul asupra orașului și a împrejurimilor, cu sprijinul flotei elene, franceze și britanice. Aceasta l-a ajutat pe Mustafa Kemal să își motiveze populația să se răscoale și să se opună ocupației.

▾ Mustafa Kemal și trupele sale în cursul Războiului Turc de Independență

Rezistența la invazia greacă a început imediat, în special sub forma unor mici grupuri de trupe turcești neregulate din suburbiile Izmirului. Grecii au repurtat o serie de ofensive încununate cu succes. Zona greacă de ocupație a fost extinsă la întreaga zonă de vest și la cea mai mare parte a nord-vestului Asiei Mici. În octombrie 1920, armata greacă pătrunsese spre est, în Anatolia, fiind încurajată de Lloyd George, care dorea să crească presiunea asupra guvernelor turc și otoman pentru a semna Tratatul de la Sèvres. Acest tratat a fost într-adevăr semnat, iar Grecia a primit estul Traciei și Izmirul. Cu toate acestea, Eleftherios Venizelos, care a început ofensiva, a pierdut între timp funcția pe care o deținuse. A fost înlocuit de Dimitrios

„O națiune care este gata de jertfa supremă pentru viață și libertate nu poate fi înfrântă."

Gounaris, care a numit ofițeri monarhiști lipsiți de experiență în funcții importante de comandă. Sorții bătăliei aveau să se schimbe, anulând datele înțelegerii încheiate la Sèvres.

Forțele grecești simt gustul înfrângerii

Una dintre cele mai importante bătălii ale Războiului Greco-Turc a fost cea de la İnönü, purtată între 9 și 11 ianuarie 1921 lângă Eskişehir. Sub comanda lui İsmet Pașa, care va primi ulterior numele de İnönü în amintirea acestei victorii, turcii au reușit să forțeze retragerea forțelor grecești la 11 ianuarie, naționaliștii înregistrând astfel prima victorie. Ca urmare, Antanta a propus amendarea Tratatului de la Sèvres în cadrul unei conferințe desfășurate la Londra, atât în prezența guvernului naționalist, cât și a celui otoman. Deși s-a ajuns la acorduri cu Italia, Franța și Anglia, Grecia a considerat că încă mai are un avantaj strategic, astfel că a decis să declanșeze un al doilea atac la 27 martie. Bătălia a început cu un atac al grecilor asupra pozițiilor ocupate de trupele lui İsmet la 26 martie 1921. Grecii, mai bine echipați, au forțat turcii să se retragă și pe 27 au preluat controlul asupra colinei dominante numite Metristepe. În noaptea următoare, turcii au pus în scenă un contraatac care însă a eșuat. Pe 31 martie, İsmet a atacat din nou și, după ce a primit întăriri, a reușit să se repoziționeze pe înălțimile colinei Metristepe. Într-o continuare a acestei bătălii, în aprilie, forțele generalului Refet Bele reușesc să reia controlul asupra orașului Afyonkarashisar.

▲ Armata greacă pe linia frontului, în aprilie 1922.

Deși aceste bătălii au constituit un punct de cotitură în desfășurarea războiului, efectul lor nu a fost decisiv, întrucât turcii nu au dispus de suficiente resurse pentru a încercui și distruge armata greacă, care s-a retras în stare bună de organizare. S-au înregistrat numeroase victime de ambele părți, dar nici una nu a fost în măsură să avanseze. Apoi, în iulie 1921, o armată greacă întărită reunind 100.000 de soldați a înfrânt trupele turcești comandate de İsmet în cadrul Bătăliei de la Kutahya-Eskisehir, continuându-și nestingherită înaintarea. Ca reacție, Marea Adunare Națională l-a nominalizat pe Mustafa Kemal pentru a se alătura Șefului de Stat Major Fevzi Cakmak, în scopul de a reduce la tăcere trupele elene mai bine echipate.

Kemal și-a asumat un risc calculat și a decis să se retragă spre râul Sakarya, unde ar fi avut mai puține șanse să fie încercuit de greci, iar relieful ar fi afectat proviziile și liniile de comunicație ale inamicului. Singurul dezavantaj îl constituia amplasarea râului la mai puțin de 100 de kilometri vest de Ankara, aducând inamicul periculos de aproape de capitala noului guvern provizoriu. Dacă bătălia ar fi fost pierdută, orașul ar fi fost cotropit de forțele străine, punând capăt în mod tragic războiului.

◄ Afyronkarahisar, din vestul Turciei, a fost recapturat de forțele turcești la 27 august 1922.

Victoria decisivă a turcilor

Pozițiile de apărare ocupate de turci erau situate pe niște înălțimi pe care grecii trebuiau să le ia cu asalt pentru a le cuceri. Se întâmpla ca vârfurile dealurilor să fie pierdute și apoi recâștigate chiar și de mai multe ori într-o singură bătălie. Cum grecii dispuneau de un contingent mult mai numeros, turcii trebuia să facă tot posibilul pentru a-și conserva trupele. Chiar și așa, au reușit să se mențină pe poziții în momentul în care armata greacă a încercat să cucerească Haymana, aflată la 40 de kilometri sud de Ankara. Luptele acerbe au epuizat în asemenea măsură părțile beligerante, încât ambele au luat în calcul posibilitatea retragerii. Totuși, primii care au renunțat au fost grecii.

Grecii se aflau în punctul cel mai îndepărtat al înaintării acestora în Anatolia și în termen de câteva săptămâni s-au retras ordonat în spatele pozițiilor controlate în iunie. Înfrângerea grecilor este în mare măsură atribuită faptului că, în condițiile în care bătălia a fost condusă de regele Constantin al Greciei, care a dat dovadă de înclinații pro-germane în cursul Primului Război Mondial, nu au mai beneficiat de sprijinul Aliat. Naționaliștii turci, pe de altă parte, erau susținuți masiv de sovietici. Dar principalul vinovat pentru pierderile grecilor l-a constituit incapacitatea de planificare strategică și operațională.

După ce a pierdut Bătălia de la Sakarya, Grecia a apelat la ajutorul Aliaților. Franța și Italia însă, impresionate de comportamentul turcilor pe câmpul de luptă, s-au retras din Anatolia, expunându-i astfel pe greci. Aliații au decis revizuirea Tratatului de la Sèvres și au propus un armistițiu, însă Marea Adunare Națională a refuzat să negocieze atât timp cât grecii nu se retrăgeau din Anatolia, presându-l pe Mustafa Kemal să atace. Inteligența strategică a lui Kemal însă l-a îndemnat să aștepte, să își întărească în același timp forțele și să regrupeze trupele în vederea planificării unei ultime ofensive asupra grecilor tot mai demoralizați.

La 26 august, Mustafa Kemal a simțit că a sosit vremea să acționeze. În cadrul Bătăliei de la Durnlupınar, a condus ultimul atac contra grecilor. Acest demers era extrem de riscant, având în vedere că turcii dispuneau de forțe suficiente doar pentru un singur atac, în timp ce grecii erau răspândiți într-un arc larg de-a lungul colinelor, pe poziții ușor de apărat. Totuși, în ziua următoare, turcii au străpuns apărarea grecilor, dezorganizând-o. Turcii au împins retragerea grecilor pe o distanță de 400 de kilometri, până la un İzmir pârjolit și părăsit de populația civilă.

Ultimele trupe grecești au părăsit Anatolia la 16 septembrie 1922. Geniul tactic al lui Mustafa Kemal și faptul că a decis să nesocotească ordinul parlamentului de a ataca mai curând au condus forțele naționaliste turce spre victoria mult-așteptată. Se poate afirma că Războiul Turc de Independență a fost câștigat de către Mustafa Kemal nu numai pe scena politică, ci și pe câmpul de luptă.

▸ Ilustrație des întâlnită, care zugrăvește Bătălia de la Sakarya.

Locuitorii greci ai İzmirului sunt evacuați. Naționaliștii au pus stăpânire pe oraș pe 9 septembrie 1922, punând astfel punct Războiului Greco-Turc.

IMPORTANȚA FEMEILOR ÎN NOUA REPUBLICĂ
DESCOPERIREA FEMEILOR

Nu se cunosc foarte multe detalii despre relațiile personale ale lui Atatürk cu femeile, dar reformele pe care le-a promovat privitoare la drepturile acestora sunt mai avangardiste decât cele din multe alte state ale lumii occidentale. Atatürk a purtat o admirație profundă sprijinului mișcării de eliberare națională care i-a fost oferit de către femei și le-a lăudat contribuția, afirmând că „în societatea turcă, femeile nu sunt cu nimic mai prejos decât bărbații în domeniul științific, academic sau cultural. Nu exclud chiar să îi întreacă".

A încurajat femeile nu doar să adopte portul modern și să își dezvăluie chipul, ci și să participe activ la viața publică, încercând să le integreze în societate. Pentru el, cheia progresului și civilizării națiunii consta în eliminarea diferențelor de gen.

Reforme progresiste

Egalitatea legală dintre sexe a fost instituită între 1926 și 1934. Primul pas făcut în sprijinul femeilor l-a constituit implementarea noului Cod Civil, adoptat în 1926. Acest cod a abolit poligamia și a definit drepturilor femeilor în cadrul căsătoriei ca fiind egale cu ale bărbaților, oferindu-le pârghii în sfera divorțului, a custodiei asupra copiilor și a patrimoniului dobândit prin succesiune.

În 1930, femeilor li s-a acordat dreptul de vot și dreptul de a fi alese în alegerile locale. În 1934, dreptul de a candida și de a fi ales a fost extins și la alegerile parlamentare. Din punct de vedere legal, femeile se bucurau de aceleași oportunități ca și bărbații, inclusiv de toate drepturile politice. La mijlocul anilor 1930, optsprezece femei, una dintre acestea provenind din mediul rural, au fost alese membre ale parlamentului național. Ulterior, Turcia avea să desemneze prima femeie din lume în cadrul Curții Supreme de Justiție.

▲ Turcoaice fabricând gloanțe, în sprijinul armatei guvernului provizoriu.

▲ Campus universitar din Turcia zilelor noastre. Studentele sunt libere să se îmbrace în jeanși și tricouri, la fel ca în orice universitate europeană. În prezent nu este permisă purtarea vălului la școală, deși unele studente pot opta să poarte pălării.

Un important promotor al mișcării de emancipare a femeilor din Turcia a fost soția lui Atatürk, Latife Ușaglıgil. Născută în 1898 la Izmir, dintr-o familie celebră de negustori, a primit o educație aleasă la școlile de drept de la Paris și Londra, întorcându-se în Turcia spre sfârșitul Războiului de Independență. Aflând că Atatürk se afla în Izmir pentru a supraveghea reluarea controlului asupra acestuia, Latife l-a vizitat la cartierul general, invitându-l să locuiască în reședința familiei sale. Atatürk a acceptat cu plăcere și, deși întâlnirea a fost una scurtă, a fost fermecat de tânăra inteligentă. În ianuarie 1923, Mustafa Kemal i-a cerut tatălui Latifei mâna fiicei sale.

Latife a sosit la cununie cu fața descoperită – ceva inimaginabil la acea vreme – și și-a dezgolit chipul pe întreg parcursul vieții sale publice de Primă Doamnă, deși a continuat să își acopere părul cu o eșarfă. A reprezentat un model pentru turcoaica modernă, simbolizând noua față a Turciei, șocând și încântând în același timp privitorii cu îndrăzneala sa. A militat fără odihnă pentru drepturile femeilor, însoțindu-l pe Atatürk în cele mai îndepărtate colțuri ale țării, depășind contribuția oricărei alte soții de demnitar, care ar fi făcut de mult cale întoarsă.

Din păcate însă, acasă, lucrurile nu stăteau tocmai pe roze. Presiunea de a fi soția unui bărbat căsătorit în primul rând cu republica nu a întârziat să apară și, în scurt timp, au ajuns să își exprime disensiunile în public. Cei doi au divorțat pe 5 august 1925. La solicitarea familiei Latifei, s-a păstrat discreția asupra circumstanțelor despărțirii celor doi.

Deși după divorț, Latife s-a retras din viața publică, contribuția adusă de aceasta la drepturile femeilor turce, în decursul celor doi ani ca primă doamnă, este neprețuită.

▲ Mustafa Kemal, alături de soția sa, Latife Ușaklıgil. Prima doamnă a fost o femeie modernă de o inteligență rară, care vorbea fluent mai multe limbi, fiind o prezență constantă în viața publică.

Numeroşi inamici şi prea puţini susţinători

Încă din copilărie, Mustafa Kemal a fost un gânditor independent care a insistat să își urmeze propria cale şi care nu a ezitat să-şi facă publice opiniile şi criticile. Lipsa de tact şi încăpăţânarea i-au adus mulţi duşmani, iar refuzul de a-şi compromite idealurile revoluţionare i-au îndepărtat chiar şi prietenii şi susţinătorii.

Comandantul suprem german care ar fi ftrebuit să-i acorde lui Mustafa Kemal atenția cuvenită

Paul von Hindenburg (1847-1934)

Paul Ludwig Hans Anton von Beneckendorff und von Hindenburg, mai cunoscut sub numele Paul von Hindenburg, a fost un general feldmareșal și om politic german. Născut la 2 octombrie 1847 în Posen, Prusia (astăzi Poznan, Polonia) în sânul unei familii germane aristocrate, începuturile carierei sale au stat sub semnul unui serviciu militar onorabil dar lipsit de strălucire. Trecut în rezervă în 1911, a fost reactivat în 1914, la izbucnirea Primului Război Mondial.

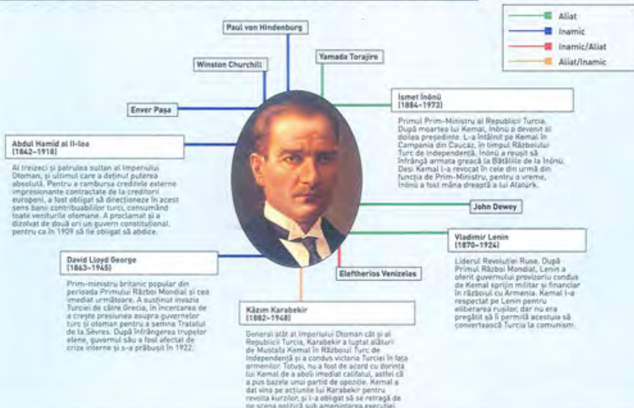
În timpul războiului, Hindenburg a ajuns în atenția publicului pentru victoriile repurtate împotriva armatelor rusești. Deși aceste succese s-au datorat în mare măsură comandanților săi, cel care s-a bucurat de întreaga recunoaștere a fost Hindenburg, cu statura sa impresionantă. Primit cu urale, ca un adevărat erou național al războiului, a fost înaintat la gradul de general feldmareșal și desemnat comandant al forțelor terestre germane. Cum Germania continua mobilizarea, popularitatea lui Hindenburg a crescut, depășind-o chiar pe cea a Împăratului.

Mustafa Kemal l-a întâlnit pe Hindenburg în primăvara lui 1918, pe când îl însoțea la Berlin ca atașat militar pe fratele sultanului, prințul Mehmed Vahdettin. În cadrul unei cine organizate de Hindenburg, Mustafa Kemal i-a spus comandantului german că nu înțelege logica frontului din Siria. Hindenburg a ignorat comentariile făcute de atașatul îndrăzneț dar, după cum o va arăta istoria, ar fi făcut bine dacă îi acorda atenția cuvenită.

După înfrângerea suferită de Germania în 1918, Hindenburg s-a retras din nou din viața militară dar în 1925 a fost forțat să candideze pentru președinția republicii. În mare parte datorită statutului său de erou al războiului, a câștigat. După câțiva ani liniștiți de mandat, în anul 1930 s-a instalat criza economică iar membrii anturajului au profitat de haosul din viața politică pentru a dizolva Reichstagul (parlamentul federal) și a transfera toate puterile asupra președintelui.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele gri vor fi detaliate în cadrul acestui capitol.

Omul de afaceri japonez care s-a îndrăgostit de Turcia

Yamada Torajiro (1866-1957)

Yamada Torajiro a fost, timp de douăzeci de ani, singurul negustor japonez care locuia la Istanbul. Deși scopul său principal era să dezvolte relațiile comerciale dintre Japonia și Imperiul Otoman, a fost și consul neoficial, oferind sprijin vizitatorilor japonezi de vază din Istanbul.

În 1890, pe când Yamada avea douăzeci și patru de ani, avea să se petreacă o tragedie ce îi va schimba pentru totdeauna viața. Fregata turcă Ertuğrul revenea în Turcia dintr-un voiaj în Japonia, când a intrat într-un taifun și s-a scufundat. Din cele peste șase sute de persoane aflate la bord, numai șaizeci și nouă au supraviețuit. Acestea au fost ajutate de rezidenți ai micilor sate pescărești japoneze, înainte de a fi predate Turciei de guvernul japonez.

Cu sprijinul presei japoneze și a cercurilor mondene, a fost strânsă o sumă considerabilă pentru sprijinirea supraviețuitorilor și a rudelor celor dispăruți. Yamada s-a oferit să ducă banii în Turcia, astfel că în 1892 a călătorit spre țărmurile otomane. Câțiva ani mai târziu s-a întâlnit cu sultanul Abdul Hamid al II-lea, care i-a oferit lui Yamada un post de profesor de japoneză la Academia de Război din Istanbul. Aici l-a avut ca elev pe Mustafa Kemal. Ulterior, după Războiul Turc de Independență, Yamada a revenit în Turcia pentru a face cunoștință cu noul președinte. Kemal și-a primit călduros fostul profesor, spre surprinderea acestuia din urmă, care nu și-l amintea.

După mulți ani petrecuți în Turcia, Yamada a ajuns să iubească această țară și s-a convertit chiar la Islam, fiind botezat Abdul Halil. Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial în 1914, Yamada a fost obligat să se întoarcă în Japonia. Deja dezvoltase relații comerciale solide în Turcia, astfel că a profitat de comerțul înfloritor și a participat la înființarea Asociației Comerciale Turco-Japoneze. Deși aspirațiile sale de a întări legăturile economice dintre Turcia și Japonia au fost zădărnicite de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, înainte să se stingă din viață, în 1957, a scris o carte despre Turcia intitulată „Toruko Gakan" (Scene ilustrate din Turcia), ca parte a demersului său de o viață de a stabili relații de prietenie între cele două țări. La Muzeul Naval din Istanbul sunt expuse obiecte din patrimoniul acestuia.

Primul Lord al Amiralității, înfrânt de Mustafa Kemal în Dardanele

Winston Churchill (1874-1965)

Winston Churchill a fost un politician și prim ministru al Marii Britanii, care și-a condus țara spre victorie în al Doilea Război Mondial. Născut la 30 noiembrie 1874, fiu al unui om politic de vază, Churchill a urmat cursurile Colegiului Militar Regal, îmbrățișând cariera militară. A participat la manevre pe frontiera nord-vestică din India și în Sudan. A fost capturat în Războiul Burilor și făcut prizonier de război, reușind totuși să evadeze.

În 1900, Churchill a obținut un mandat de parlamentar din partea conservatorilor, dar în 1904 și-a schimbat optica și a trecut de partea liberalilor. În 1905, liberalii au câștigat alegerile, iar Churchill fost numit subsecretar de stat în cadrul Biroului Colonial. În 1908 a devenit membru al Cabinetului, ca președinte al Ministerului Comerțului, devenind secretar de stat în 1910. În anul următor devine Primul Lord al Amiralității. A ocupat această funcție în primele luni ale Primului Război Mondial, când i-a venit ideea campaniei din Dardanele.

Această campanie dusă împotriva forțelor otomane prin Bătălia de la Gallipoli s-a dovedit a fi o pierdere neașteptată pentru forțele aliate, datorită strategiei militare excepționale gândite de Mustafa Kemal. Învinuit pentru înfrângerea suferită, Churchill a renunțat la poziția ocupată și a intrat în armată, luptând o vreme pe Frontul de Vest. În 1917 a revenit pe scena politică în funcția de ministru al munițiilor. Între 1919 și 1921 a fost Secretar de Stat pentru Război și Aviație, iar între 1924 și 1929, ministru de finanțe.

În cursul următoarei decade, unele dintre politicile sale i-au redus popularitatea, și nimeni nu i-a luat în serios avertismentele privind ridicarea Germaniei naziste. Totuși, după izbucnirea războiului în 1939, a devenit încă o dată Lord al Amiralității, iar când Neville Chamberlain a demisionat în mai 1940 din funcția de prim-ministru, Churchill i-a urmat la putere. Refuzul său de a se preda în fața Germaniei naziste și-a inspirat compatrioții. de a rezista în fața agresiunii naziste.

Churchill a pierdut puterea în alegerile din 1945 de după război, dar și-a continuat activitatea ca lider al opoziției. În 1951 și-a reluat funcția de Prim-ministru, din care a demisionat în 1955. A fost apoi membru al parlamentului aproape până la moartea sa, survenită în ianuarie 1965.

Pe lângă realizările importante din domeniul politic, a fost un scriitor talentat, astfel că în 1953 a câștigat Premiul Nobel pentru Literatură.

Liderul Revoluției Junilor Turci și cel mai mare rival al lui Mustafa Kemal

Enver Pașa (1881-1922)

Ismail Enver, cunoscut în sfera politică drept Enver Bay iar mai târziu ca Enver Pașa, a fost un ofițer turc și lider al Revoluției Junilor Turci, al Războaielor Balcanice și al Primului Război Mondial.

Enver s-a născut în sânul unei familii înstărite din Istanbul, în același an ca și Mustafa Kemal. În 1906 este înaintat la gradul de maior și trimis să servească în Armata a Treia, staționată la Salonic. Aici devine membru al Comitetului pentru Uniune și Progres și, la izbucnirea Revoluției Junilor Turci, preia conducerea manevrelor militare. Ulterior a fost trimis la Berlin ca atașat militar. Aici a ajuns să admire cultura militară germană și a contribuit la consolidarea relațiilor dintre Germania și Imperiul Otoman.

În timpul Războaielor Balcanice a repurtat o victorie militară importantă și la întoarcere, în ianuarie 1913, a pus mâna pe putere în urma unei lovituri de stat. Enver, acum ministru de Război, a devenit unul dintre „cei trei Pași" care au condus din umbră Imperiul prin intermediul dictaturii militare.

La izbucnirea Primului Război Mondial a pus la punct alianța dintre Germania și Turcia, așteptându-se la o victorie facilă în beneficiul Imperiului Otoman. Totuși, s-a dovedit lipsit de viziune în calitatea sa de ministru de Război și, ca urmare a înfrângerilor suferite, sultanul l-a destituit. La două zile după predarea otomanilor în fața Antantei, Enver a plecat în exil. A fost judecat în absență de instanțele turcești și condamnat la moarte.

Enver a plecat mai întâi în Germania, apoi în Rusia. A încercat să sprijine mișcarea națională turcă, dar Mustafa Kemal și-a respins vechiul rival. Prin urmare, Enver și-a schimbat planurile și s-a îndreptat spre Turkestanul rusesc. Populația musulmană locală din regiune s-a răzvrătit împotriva regimurilor bolșevice pro-moscovite, iar Enver a reușit rapid să se impună drept comandant suprem al rebelilor, transformându-le trupele disparate într-o armată mică dar bine instruită. Apoi, pe 4 august 1922, forțele rusești au lansat un arac surpriză asupra cartierului general, Enver fiind ucis. În 1996, rămășițele pământești ale lui Enver au fost aduse în Republica Turcia și înmormântate la Istanbul.

Filosoful american care a contribuit la reformele lui Mustafa Kemal din domeniul educației

John Dewey (aprox. 1859-1952)

Ca parte a încercărilor sale de a reforma sistemul educațional din Turcia, Mustafa Kemal l-a invitat pe americanul John Dewey să viziteze Turcia și să îl consilieze în privința modernizării sistemului.

În vârstă de 65 de ani, Dewey era un renumit pedagog și filosof american, și o personalitate publică de vază. Născut în 1859 în Burlington, Vermont, Dewey a fost unul dintre cei trei fii ai unei familii din pătura de mijloc. A absolvit Universitatea din Vermont în 1879, a petrecut doi ani predând în liceu, pentru ca apoi să urmeze cursuri post-universitare la Universitatea John Hopkins, devenind doctor în filozofie în 1884.

După patru ani petrecuți ca instructor la Universitatea din Michigan, a lucrat pentru o scurtă perioadă de timp la Universitatea din Minnesota, pentru ca apoi să revină la Universitatea din Michigan ca profesor de filosofie. În 1894 s-a transferat la proaspăt înființata Universitate din Chicago, unde a contribuit la dezvoltarea catedrelor de filozofie și pedagogie.

La finele anilor 1890, Dewey a adoptat o atitudine filosofică ce avea să fie cunoscută drept pragmatism. În domeniul educațional influența sa a dus la eradicarea metodelor autoritare, punând accent pe învățare prin experimentare și practică. În plus, a participat activ la mișcările de promovare a bunăstării sociale și a sufragiului universal.

În 1904, Dewey a fost invitat ca profesor la Universitatea Columbia. A rămas aici până la pensionare, în 1930, continuând însă să militeze activ pentru reforma în educație în întreaga lume până când s-a stins din viață, în 1952.

Dewey a ajuns în Turcia în 1924, într-o vizită scurtă dar fructuoasă. Analfabetismul din rândul populației Turciei anilor 1920 era ridicat, iar pentru supraviețuirea republicii era imperios necesară modernizarea curriculei educaționale naționale. Printre numeroasele reforme propuse de acesta s-a numărat trecerea la alfabetul latin. La revenirea în SUA, Dewey a publicat Raportul și Recomandările privind Educația în Turcia, semnalând faptul că educația ar trebui privită în primul rând ca o investiție în generațiile viitoare, acelea care vor îndeplini viziunea lui Mustafa Kemal privind Turcia. Contribuția sa la transformarea revoluționară a Turciei a avut un efect de lungă durată asupra educației din această țară.

Prim-ministrul Greciei care a schimbat cursul relațiilor greco-turce

Eleftherios Venizelos (1864-1936)

Eleftherios Venizelos a fost un om politic de prim rang al Greciei moderne. Născut în Creta controlată de otomani, în 1864, s-a văzut nevoit să fugă în Grecia împreună cu familia sa, ca o consecință a implicării tatălui său în insurecția din Creta din 1886. După absolvirea Facultății de Drept din cadrul Universității din Atena, a lucrat pentru o perioadă ca avocat în Creta, iar în scurt timp a intrat în politică.

La izbucnirea Primului Război Mondial, fiind în funcția de prim-ministru, Venizelos s-a pronunțat în favoarea unei alianțe cu Antanta, în timp ce regele prefera Puterile Centrale. Disputa l-a forțat pe Venizelos să renunțe la funcția ocupată dar în martie 1915 a cunoscut un succes zdrobitor, fiind reales prim-ministru. Odată cu implicarea în război, în ciuda promisiunii de a păstra neutralitatea Greciei, a fost destituit de rege și a revenit în Creta. Aici a format un guvern revoluționar provizoriu și, cu sprijinul Antantei, a detronat regele în iunie 1917.

Până la armistițiul care a pus capăt războiului în noiembrie 1918, Venizelos a condus eforturile beligerante ale Greciei. Totuși, în 1919 izbucnește Războiul Greco-Turc, influențat de ideea naționalistă a unei Grecii Mari care să reunească între granițele sale întreaga populație greacă. Încurajată de britanici, armata greacă a înaintat prin Anatolia, depășind cu mult granițele promise de Aliați.

În alegerile din 1920, Venizelos a fost înfrânt și s-a retras temporar de pe scena politică, în timp ce Războiul Greco-Turc continua. După sfârșitul războiului, a revenit pentru a semna la 24 iulie 1923 Tratatul de la Lausanne cu Turcia, negociind un schimb de populație dintre cele două țări și delimitarea granițelor.

Venizelos a avut mai multe mandate de prim-ministru în anii 1920 și 1930. Printre realizările sale principale a fost semnarea în 1930 a unui pact de prietenie între Grecia și Turcia. Totuși, în 1932, puterea a fost preluată de un guvern pro-regalist, determinându-l să organizeze în 1935 o lovitură de stat miliară eșuată care l-a forțat să fugă în Franța. Aici și-a petrecut restul zilelor într-un exil auto-impus, stingându-se din viață în 1936.

Influențele regionale ale modelului turc

Războiul Turc de Independență și reformele impuse ulterior de Mustafa Kemal Atatürk au dus la crearea unui stat islamic independent modern într-o parte a lumii clocotind de conflicte. Exemplul Turciei s-a dovedit a inspira curaj, entuziasm și speranță în rândul națiunilor care încercau să își câștige propria independență. Prin aceasta, moștenirea lui Kemal este cea a unui model de sistem de guvernare secular pur care a beneficiat de o stabilitate satisfăcătoare.

Răspândirea ideologiei kemaliste

IDEOLOGIA KEMALISTĂ, cunoscută și drept „Cele șase săgeți", a stat la baza reformelor care au dus la crearea Republicii Turcia. Fundamentate pe principiile pozitivismului, raționalismului și iluminismului, aceste șase principii fundamentale – republicanismul, populismul, separarea bisericii de stat, doctrina revoluționară, naționalismul și etatismul – au dus la crearea unui stat-națiune modern, democratic și secular, ghidat de progresul educațional și științific. Deși formulate și puse în aplicare în cursul vieții lui Atatürk, acestea nu au fost ridicate la rang de ideologie decât după moartea sa, când au furnizat liniile directoare ale programului guvernelor următoare.

Primul care a respectat aceste principii a fost İsmet İnönü. Generalul care a condus armata turcă spre victorie în „Bătăliile de la İnönü", de pe urma cărora și-a câștigat ultimul nume, İnönü a ocupat funcția de prim-ministru al Turciei timp de mai multe mandate, fiind astfel privit drept cel mai potrivit candidat care să îi urmeze lui Atatürk la președinția noii republici. În 1950 a fost responsabil cu organizarea primelor alegeri libere din istoria Turciei.

Deși a pierdut aceste prime alegeri, İnönü a reușit să înființeze un sistem pluripartit solid. Turcia, încă de la proclamare, a parcurs numeroase suișuri și coborâșuri, inclusiv două lovituri de stat militare, prima în 1960 și a doua în 1980. Cu toate acestea, a reușit să urmeze întotdeauna principiile ideologiei kemaliste care stau la baza republicii, revenind la un sistem de guvernare democratic după fiecare astfel de criză. Mai mult, a ajuns să reprezinte un model de modernizare urmat și de alte state islamice.

Reza Șah Pahlavi al Iranului

Unul dintre cei care au fost inspirați de Mustafa Kemal Atatürk să lupte pentru independența și secularizarea țării sale a fost Reza Șah Pahlavi (1878 – 1944), șah al Iranului din 15 decembrie 1925 până când a fost forțat să abdice, la 16 septembrie 1941.

Reza Pahlavi s-a născut în satul Alasht din regiunea Savad Kooh, Mazandaran, în anul 1878. La vârsta de șaisprezece ani s-a alăturat Brigăzii Persane a Cazacilor, reușind de-a lungul timpului să fie înaintat la gradul de general de brigadă. De asemenea, s-a înrolat în Armata Iraniană, fiind în cele din urmă înaintat în gradul de general de brigadă în cadrul Brigăzii Persane a Cazacilor.

În 1921, britanicii au orchestrat o lovitură de stat având ca obiectiv sistarea penetrării bolșevicilor în Iran. Cel ales pentru punerea în practică a loviturii de stat a fost Reza Pahlavi, cunoscut pe atunci drept Reza Khan, alături de Seyyed Zia'eddin Tabatabae, care avea să devină prim-ministru. Reza a preluat comanda armatei și s-a proclamat ministru de război.

Cu toate acestea, Iranul era condus încă de Dinastia Qajar. Sub domnia acesteia, începută în 1781, Persia a ajuns să sufere consecințele politicilor imperiale rusești și britanice. Această rivalitate internațională a dus la slăbirea și coruperea a numeroase guverne centrale. Astfel, la 26 octombrie 1923, Reza a preluat controlul asupra Iranului, încheind Dinastia Qajar și acaparând funcția de prim-ministru. În ciuda opoziției puternice a clericilor și a moșierilor feudali, la 15 decembrie 1925 și-a depus jurământul imperial, devenind primul Șah al dinastiei Pahlavi.

În cursul celor șaisprezece ani de domnie, Reza Șah Pahlavi a implementat o serie de reforme, în încercarea de a moderniza țara. Acestea au fost fără îndoială inspirate de Mustafa Kemal Atatürk, pe care l-a cunsocut personal. Sub conducerea sa, au fost implementate proiecte majore de infrastructură incluzând șosele și calea ferată trans-iraniană, a fost conceput un sistem fiscal modern și s-a introdus un sistem educațional modern. În plus, Șahul a interzis în mod controversat portul și chador-ul iranian în favoarea vestimentației occidentale. Femeile care refuzau să renunțe la văl erau descoperite cu forța. De asemenea, a depus eforturi pentru a asigura independența Persiei de sub controlul și ocupația străină, cerând schimbarea numelui țării în Iran.

▲ Reza Şah Pahlavi, care a înființat dinastia Pahlavi și a condus Iranul timp de șaisprezece ani, după o ideologie de inspirație kemalistă.

„Numeroși oameni vor învăța principiile democratice, dictatele adevărului și învățămintele științei. Trebuie să renunțăm la superstiții. Nu este nimic în neregulă cu practicile religioase, fiecare își poate urma propria credință, atât timp cât nu contravine rațiunii sau nu îl determină să încalce libertatea semenilor săi"

Mustafa Kemal Atatürk

Barajul Atatürk, finalizat în 1990, este localizat pe râul Eufrat. Acest baraj de dimensiuni impresionante a fost redenumit în cinstea fondatorului Republicii Turcia.

Spre deosebire de Atatürk, a menținut instituția monarhiei, iar politica externă nu a fost una pacifistă. Pentru a limita influența britanică și rusească, a încercat să le ridice pe una împotriva celeilalte și a încurajat Germania să investească în Iran. Cu toate acestea, odată cu izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, britanicii s-au aliat cu rușii și, temându-se că Iranul va fi forțat să se alăture naziștilor, Reza Pahlavi a abdicat în favoarea fiului său.

Prințul moștenitor Mohammad Reza Pahlavi, proaspătul Șah al Iranului, a urmat politicile tatălui său până la Revoluția Islamică organizată de Ayatolahul Ruhollah Khomeini care a contestat tentativa Iranului de a se transforma într-un stat secular modern.

Gamal Abdel Nasser al Egiptului

Gamal Abdel Nasser (1918 – 1970) a fost al doilea președinte al Egiptului, din 1954 până la moartea sa, în 1970. Acesta a condus împreună cu Muhammad Naguib Revoluția Egipteană din 1952, în urma căreia a fost detronat regele Farouk I, marcându-se începutul unei noi perioade de industrializare a Egiptului.

Nasser s-a născut în Beni Morr, un mic sat din Nordul Egiptului. În studenție, a fost rănit la cap în timpul unei demonstrații anti-britanice. În 1938, Nasser a absolvit Academia Militară Regală și s-a înrolat în Armata Egipteană, de unde și-a continuat activitățile îndreptate împotriva britanicilor. A luptat în cursul Războiului arabo-israelian din 1948, punând bazele unui grup de tineri ofițeri cu convingeri naționaliste egiptene puternice, care sprijineau schimbarea sistemului politic. Acest grup, intitulat „Ofițerii Liberi", era nemulțumit de corupția care pusese stăpânire pe regimul Regelui Farouk I, ca și de ocupația britanică.

La 23 iulie 1952, Nasser și „Ofițerii Liberi" au lansat o revoluție, preluând controlul asupra tuturor instituțiilor guvernamentale, posturilor radio, secțiilor de poliție și asupra cartierului general al

▲ Președintele Sadat al Egiptului (centru), urmărind parada anuală a victoriei de 6 octombrie din Cairo, în 1981. Câteva ore mai târziu avea să fie asasinat. Alături se află Vicepreședintele Mubarak, care îi va urma la conducerea țării.

◂ Gamal Abdel Nasser, al doilea președinte al Egiptului, susținând o cuvântare în Damasc. Aflat la putere timp de cincisprezece ani, a reușit să impulsioneze industrializarea Egiptului.

▾ Pe 28 aprilie 1996, organizația teroristă al-Gama'a al-Islamiyya a întreprins un atac asupra Hotelului Europa din Cairo, soldat cu decesul a 17 turiști greci și a unui egiptean. Se pare că grupul ar fi responsabil pentru uciderea președintelui egiptean Enver Sedat în 1981.

armatei din Cairo. Lovitura de stat a dus la instalarea în scaunul de președinte a generalului Muhammad Naguib, erou al Războiului Arabo-Israelian din 1948. Regelui Farouk i s-a permis să părăsească țara, iar trupelor britanice rămase li s-a cerut să fie evacuate de îndată. Deși nu au fost interesate de administrarea de zi cu zi a țării, „Ofițerii Liberi" au ajuns treptat să se implice în viața politică și, în octombrie 1954, Nasser l-a eliminat formal de la putere pe Naguib, devenind oficial liderul Egiptului.

Președinția de cincisprezece ani a lui Nasser a marcat o nouă perioadă de industrializare a Egiptului, precum și revirimentul naționalismului arab. A fost extrem de lăudat pentru naționalizarea Canalului Suez, pentru reformele agrare și politicile socialiste, care au ridicat nivelul de trai al majorității egiptenilor. A fost admirat pentru sprijinirea naționalismului arab și pentru programele sociale interne, inclusiv modernizarea sistemului educațional al Egiptului, care a făcut educația accesibilă pentru populația săracă. Amintind de Mustafa Kemal, Nasser a fost de asemenea un susținător avid al artelor, precum teatrul, filmul, muzica și literatura.

În 1967, după înfrângerea Egiptului în Războiul de Șase Zile, Nasser a renunțat la funcție, în ciuda sprijinului popular larg. A murit în 1970, în urma unui atac de cord, șocând întreaga lume arabă. Milioane de egipteni au participat la procesiunea funerară pe străzile orașului Cairo. Postul de președinte rămas vacant a fost ocupat de Anwar El Sadat. Al treilea președinte al Egiptului a continuat procesul de modernizare a țării, reinstituind sistemul pluripartit și deschizând porțile investițiilor private în Egipt. Politicile sale pro-israeliene și pentru liberalizarea pieței i-au adus moartea la 6 octombrie 1981, în urma unui asasinat. Deși guvernul egiptean continuă să fie secular, trebuie să facă față în permanență provocărilor forțelor musulmane fundamentaliste.

▲ Suporteri ai AKP, un partid politic turc, fluturând steaguri naționale și ale UE

Turcia, statul secular de sine stătător

Turcia este un exemplu unic de stat islamic care a reușit să își mențină forma seculară de guvernământ, într-un stat modern și stabil. Amintirea lui Mustafa Kemal Atatürk este încă puternică în mințile oamenilor, iar spiritul principiilor și ideologiilor sale subzistă, pe măsură ce țara întrevede un viitor care i-ar putea asigura calitatea de membru al Uniunii Europene.

▼ Privire asupra Bosforului, strâmtoarea care mărginește partea europeană și asiatică a Turciei, în Istanbul. Centrul cultural și financiar al Turciei, Istanbulul este unica metropolă din lume care se întinde pe două continente.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

DeAGOSTINI